

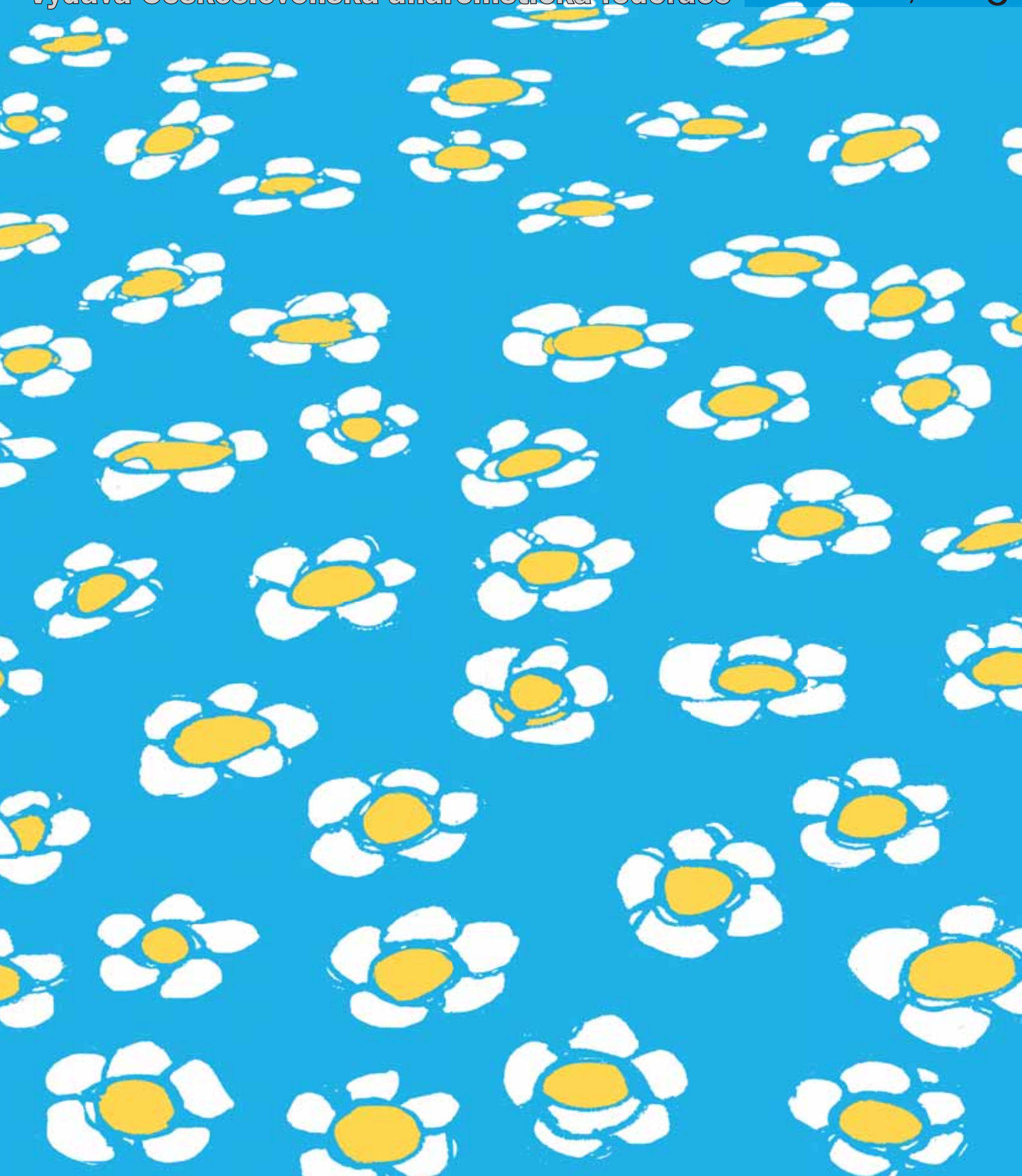
KLÍČENÍ'

7

Čtení od dětí • Cena 60 Kč/2 €

Vydává Československá anarchistická federace

Ročník II, 2013

Jestli mu něco není

Michal Vavřík

Jednou měl můj táta konflikt s jedním chlapem v hospodě, který se navážel do jeho kamaráda. Nejdřív to začalo nadávkami, které se potom proměnily ve fyzickou násilí. Začali do sebe bouchat čím dál víc a silněji. Pak se ten chlap naštvál a vrazil tátovi pěstí. Táta upadl, ale hned vstal a začal se taky prát, protože neměl jinou možnost. Pěsti lítaly sem tam. Když už táta dával pěstí

z posledních sil, protivník upadl a nic nedělal. Táta se ho proto ptal, jestli mu něco není. On ale nemohl mluvit.

Táta zavolal záchranku, která ho odvezla do nemocnice. Tam se dozvěděl, že měl vyhozený pant a zlomený nos.

Myslím, že konflikty jsou špatná věc, když často končí v nemocnici.

Pavouk a Honza

Michal Sivák

„Já bych tě pustil, ale lidi se tě moc bojí.“

„Ale vždyť já nikomu neublížuju,“ odpověděl mu pavouk. Honza ho pustil a pavouk mu řekl, ať vysloví svá přání.

Nejprve si Honza přál, aby se lidem ve městě dobře žilo. „Abychom byli my dva kamarádi,“ přál si Honza. A nakonec si přál, aby byl život na celém světě lepší.

Pavouk mu přání splnil a stali se z nich kamarádi a všichni žili šťastně až do smrti.

Ve městě se proslýchalo, že v lese přebývá velký pavouk křížák, a obyvatelé města z něho měli velký strach. Doslechli se o něm i lesníci a jejich vedoucí na něj vypsali odměnu. Do lesa se vypravil hledat pavouka nejprve jeden starší lesník. Hledal a hledal, až uviděl velikánskou pavučinu a v ní toho velikého pavouka. Ze strachu ale nic neudělal a utekl. Pak to ještě zkoušeli několikrát další lesníci, ale nikdo nedokázal pavouka chytit a zabít.

Jednou se odvážil zneškodnit pavouka mladý kluk, jmenoval se Honza. Vzal si síť a sekeru a šel ho hledat. Hledal dlouho, než našel velikánskou pavučinu. Honza nebyl žádný strašpytel, ale přece jen se trochu bál. Protože byl hrozně zvědavý, šel blíž a uviděl velikého pavouka křížáka. Hodil na něho síť a chtěl ho uhodit, ale pavouk najednou promluvil:

„Když mě pustíš, splním ti tři přání.“

Honza mu řekl:

POHAĎKA O MEDVÍDKOVI PUNŤOVI ESI'K

Jednou se medvídek Punťa vydal na procházku.

Přišel do parku, kde kvetlo spousta keřů a byly na nich krásné růžičky. Jedna růžička byla strašně milounká a Punťovi se líbila. Utrhl ji a řekl si: „To je krásná růžička, tu bych chtěl někomu dát.“

Vtom spatřil nějakou medvědí holčičku. Byla celá žlutá a na hlavě měla mašličku. Líbila se jí růžička. Řekla: „Pro koho ji máš?“ „Nevím ještě, komu ji dám. Dám ji... třeba tobě,“ odpověděl Punťa.

Tak spolu začali žít. Měli se rádi a bydleli v jednom domečku. A každý si něco k sobě přikoupil. Medvědí holčička Lízinka sukýnku a medvídek Punťa motýlka na krk.

Špatné zprávy

Michal Klacik

Prudce zvednu hlavu. Asi jsem na milisekundu usnul. Těžce dýchám. Otevřu oči, které mě okamžitě zabolely, a tak jsem se je silou vůle snažil opět otevřít. Můj mozek složil obraz pouze do změní bílých, černých a fialových teček, které se v tu ránu rozmazaly v linoleovou podlahu. Zelená, žlutá, bílá, zelená, žlutá a tam zase bílá. Všude na podlaze jsou neuspořádaně rozesety zelené, žluté a bílé puntíky. Mezi nimi vidím černé, zašpiněné a ošuntělé sportovní boty, mé boty. Zavřu oči, protože mně odlesk světla od podlahy bičuje rohovky. Cítím, jak mi krev tepe ve spáncích. Celý se klepu nikoliv zimou, ale teplem. Ta rudá tekutina mi pulzuje celým tělem a srdce bije jako na poplach. Plíce hoří, jako bych uběhl maraton na jediný nádech. Kapičky potu si na mém čele dávají závod, která jako první popálí solným roztokem mé již tak bolavé oči. Neustále samovolně podupávám pravou nohou. Zatáhne se opona.

Opět se probudím, tentokrát díky strašnému řevu, který projel mýma ušima jako zubatý nůž trhavící břišní dutinu na cáry. Ted' mě vlastně napadá, že tu někým může opravdu projíždět zubatý nůž. Trhnutím zvednu upocenou hlavu se slepe-

nými vlasy a vidím kolem sebe lidi na židlích, kteří s hrůzou ve zraku upínali pohledy k údajnému zdroji nelidského křiku. Zvědavost mi dovolila, abych se také podíval.

Bílé masivní dveře zapuštěné v zelené zdi. Odtrhnu se od toho místa a opět se ladným pohybem rozhlédnu po místnosti plné lidí, kteří již nesledují dveře, ale mě. Vypalují mi do duše výčitky skrze ty bídné průzory, dalekohledy do toho nejniternějšího, co člověk může skrývat. Sklopím hlavu a chci si ji položit do dlaní.

Teprve teď mě napadlo podívat se na své ruce. Vypadaly, jako bych celý den pracoval na jatkách bez rukavic. Rudá tekutina lemovala mé prsty a dlaně, přesně kopírovala jejich obrys. Shlédnu na zem, kde se za tu dobu vytvořila loužička krve. Od mého místa vedou však dvě stopy rozetřené rudé kapaliny. Jedna od skleněného průchodu, jehož ocelová madla nasákla železem páchnoucí obarvenou vodou. Druhá vede od bílých dveří. Hlavou mi bleskne, co se stalo, kde jsem a proč tu jsem. Na bílých dveřích je nápis CHIRURGIE. Chodbami nemocnice opět zaduní hřmotný výkřik. Čekám špatné zprávy.

Chudé dítě

Božka Šoubová

Z pole plouží se stín – chudé dítě. Oči oteklé od samého pláče. Šaty záplatované. Z nich visí cáry. Zatřáslo se. Krůpěje bolesti padaly mu z očí. – Mělo hlad.

Chýlilo se k večeru. Slzičky dítěte zastkvěly se v posledních paprscích sluníčka, jež zapadalo. – Došlo do vesnice. Rozložila se již tma. Světla na obloze vzplála. – Mrazem třpytily se hvězdy. –

Stanulo. Schoulilo se u chaloupky na kraji vesnice. A znovu usedavě zaplakalo. Byla zima. Sirotek se schoulil do koutečka víc a víc – usnul... Prudce zavál mrazivý větřík a projel jeho tělíčko. To se již nezachvělo – bylo mrtvo.

(Text vyšel v pátém čísle 1. ročníku původního Klíčení v roce 1906.)

Obě země

Pham Hai Yen Lenka

Jmenuju se Lenka a jsem vietnamské příslušnosti. V Čechách žiju od narození se svojí maminkou, sestrou a kdysi ještě s tatínkem, jenže ten zemřel, když mi bylo devět let.

Život v Čechách je moc hezký. Jsou tu velmi pěkné památky a různé jiné věci, které třeba ve Vietnamu nemáme. Ale má to i druhou stránku.

Moje maminka prodává v obchodě, kde má spoustu zboží, jenže někteří lidé jsou na nás nepříjemní, a někteří dokonce hrubí.

Já ve škole s učením nemám moc problém, ale problém mám se spolužáky nebo vrstevníky. Někdy na chodbě slyším náarážky a podobné věci.

Jiní lidé s námi mají soucit a chovají se k nám velmi slušně. Vietnamští lidé nejsou takoví, jak si mnoho lidí může myslet.

Vietnamci pracují velmi tvrdě a já je velmi obdivuji. Někteří, co tady jsou poměrně dlouho a vydělávají si hodně peněz, posílají příspěvky do Vietnamu – postiženým lidem, nemocným, ale i na povodně, kdy tvrdě pracující lidé ztrácejí majetek, dům, peníze, a někteří dokonce ztratí i své blízké. Čechy jsou mou rodnou zemí. Kdyby se mě někdo zeptal, abych si vybrala mezi Vietnamem a Čechami, tak nevím jak odpovědět. Obě země pro mě moc znamenají.

Urñisa'uvavas pro čhon / Letěla jsem na Měsíc

Ema Balogová

Sar lecinavas, ta me dikhl'om sa belavo. Lidžavas man sar andro rajos. Baronas ode stromi, lulu-
d'a sar duha. Zijand ňikas na dikhl'om. Rodavas varesave manušen, a'e ňiko odej na urñisa'olas. Korkori man predžavas, somas the bokha'i, na-
šči man doužard'om, kana džava khere. U pal'is imar gejl'om khere u e daj mandar phučelas, kaj somas. Me lake pal oda vakeravas. E daj beše-
las, dikhelas pre ma u me lake vakeravas, oj pes šunelas, sar bi lake vakeravas e paramisi. E daj polokes zasovelas. E daj zasuča u jekhvarestedikhl'a e raketa u lecinelas tiš pro čhon.

Jak jsem letěla, všechno kolem mě bylo jenom modré. Vznášela jsem se jak v ráji. Rostly tam stromy i kytky a všechny byly duhové. Bohužel jsem nikoho neviděla. Hledala jsem nějaké lidi, ale nikdo tam zrovna neletěl.

Tak jsem se procházela sama a měla jsem hlad. Už jsem se nemohla dočkat, až půjdu domů. A pak jsem najednou byla doma a maminka se mě ptala, kde jsem byla. Já jí o tom vyprávěla. Maminka seděla, koukala na mě a já jí povídala. Ona si připadala, jako bych jí vyprávěla pohádku. A maminka usnula a najednou viděla raketu a letěla taky na Měsíc.

Ge'l'om / Šel jsem

Jaroslav Bihary

**Sar dikhl'om pal e blaka
šund'om kode asaviben
Kerdžom jiveskero
Sas man šilale vasta
Pal'is ge'l'om khere pal
o drom,
ge'l'om peske khere pal
e vastuňi.**

**Když jsem vyhlédl z okna,
venku byl slyšet smích.
Postavil jsem sněhuláka,
měl jsem ledové ruce.
Šel jsem cestičkou domů
šel jsem si domů pro
rukavice.**

Hašek v Demínce

František Langer

Seznámil jsem se s Haškem v roce 1905 nebo 1906, kdy mu bylo asi dvaadvacet let. Byl jsem tenkrát o pět roků mladší gymnazista a psal jsem prvé povídky do Národního obzoru, vydávaného nakladatelem Kočím. Můj přítel Oskar Grünberger, studující práv, později redaktor právní poradny v Právu lidu, mě jednou zavedl do kavárny Demínky na Vinohradech. Tam posedávala skupina spisovatelů anarchistů – takto studentů nebo úředníků – v odděleném pokojíku za hlavní místností u jedné kávy a u mnoha sklenic vody, přinášných panem vrchním Kolínským. A tam jsem postupně poznal Neumanna, Šrámka, Mahena, Macha, Gellnera, Tomanu, Rosenzweiga a jiné. Dost často se tu objevoval redaktor Kácha a pilně sem docházel Antonín Bouček, již tehdy s nakladatelskou ctižádostí. Jenže největší anarchistická sláva této družiny už patřila minulosti, o které se mluvilo jako o hrdinské době, a s pravidelnou docházkou to teď už sotva doutnalo. Zakladatelé Neumann, Vrbenský, Šrámek se v Demínce ukazovali vzácně, zato se v ní namnožili různí začínající nebo ještě neuznaní literáti, a také prostí kamarádi, kteří se o literaturu pouze zajímali jako čtenáři nebo ctitelé. A tak se anarchistický ohýnek Demínky už jen jakžtakž udržoval. Odpůdne, kdy se scházivali, jsem mohl vyslechnout hodně debat o socialismu, o nejrůzněj-

ších společenských problémech, o ruské revoluci, o všeobecném hlasovacím právu, mnoho hovorů o umění, o literatuře, o nových knihách, které stojí za čtení a které zásadně nikoli. Kromě vážných hovorů se pěstovaly zábavičky – jejich mistrem a pořadatelem byl Mahen –, jako například improvizace celých románových příběhů ve stylu různých autorů (Verna, Jiráska, Zoly), kdy každý z nás vyprávěl jednu kapitolu, nebo společné psaní veršovaných dopisů švadlenkám odnaproti.

Akce, vyjma takové, jak je zvětšil ve svých verších Gellner, to jest noční rámusení holí po stažených žaluziích obchodů, se prováděly jinde. Tak na Žižkově bývaly v některých hostincích schůze, na které jsme byli také my důrazně zváni. Leckdy se tam sešlo až dvacet třicet kamarádů, a po proslovu Káchy, Vrbenského či některého jiného předáka následovaly debaty až do uzavírací hodiny. Pokud jsem byl nováčkem v anarchii, chodil jsem na každou a doplňoval si četbu Proudhona, Stirnera, Kropotkina (to byl náš zvláště uctíváný učitel) a jiných anarchistických teoretiků.

V Demínce celkem žádnou revoluční činnost nebylo pozorovat, leda když tam někdy přišel Kácha, zdánlivě se zájmem se účastnil našich hovorů, ale na jednu se tam začali objevovat všelijací nedospělí mládenci, podle všeho učedníci, příručí nebo mladí dělníci, a Kácha z nejrůznějších míst, v létě

i z kamen, vytahoval balíčky tiskopisů, obyčejně letáků nebo časopisů a brožur, které měli roznést po továrnách, po dílnách a kancelářích.

Jen jednou jsme byli vyzváni zúčastnit se aktivní práce, a to ještě pouze ve svém spisovatelském oboru. Tehdy, v roce 1906 nebo 1907, byla v severozápadních Čechách hornická stávka, a anarchistické buňky odtamtud žádaly Vrbenského, aby jim poslal spisovatele jako přednášeče. Jiní jeli jinam, já s Grünbergem jsme byli vypraveni do Mostu. O mně řekl Kácha, že jsem nezletilý, moc se mi tedy nemůže stát, kdybych padl četníkům do rukou. Ale rozumní kamarádi v Mostě se o mě skoro tátovsky starali, aby se to nepřihodilo. Přednášel a debatoval Oskar, a já jsem v jakési truhlářské dílně předčítal mladou českou lyriku, kterou jsem si přivezl z Prahy, nebo jsme četli z knížek, které si posluchači donášeli sami. Byla mezi nimi také bible. Většinou to byli mladí lidé, o málo starší než my, všichni velcí čtenáři, a každý, jak jsem je navštěvoval, měl pěknou poličku s knihami a brožurami. Byl jsem svým pobytem mezi nimi nadšen, ale když jsme se vraceli do Prahy, Grünberger po zkušenostech v terénu mi prohlásil, že anarchismus je jenom mystika, něco jako spiritismus, a vstoupil pak do solidní sociálně demokratické strany.

(Po první světové válce jsem hledal v Mostě některého z teh-

dejších kamarádů, ale nenašel jsem žádného. Teprve když jsem v roce 1947 přednášel v Mostě, právě o Haškovi, přihlásil se mi z obecenstva jeden. Povzpomínali jsme si několika větami. „Jenomže,“ řekl na důkaz své dobré paměti a pro obveselení publika, „tehdy jsi měl dlouhé kudrnaté vlasy.“

Policie tenkrát ovšem věděla o každém našem hnutí a podnikání. Když jsem byl už majorem československé armády, zavolal si mě v roce 1921 vládní rada Fahoun na vinohradské policejní ředitelství. Že prý jsem v jejich rejstříku stále veden jako anarchista, a že teď, vzhledem k mé vysoké vojenské hodnosti, se jejich bývalý zájem o mě přežil. Prý tedy postačí moje ústní prohlášení, a tento hřích mých mladých let bude z policejních análů škrtnut. Já mu tehdy odpověděl, že naopak, že jsem na své mládí hrdý a že nechci mít z něho nic škrtáno. Tak jsem asi dodnes stále ještě úředně veden v matrice vinohradské policie snad už jako poslední anarchista.)

Nuže, Haška jsem znal z jeho humoresek i z pověstí, ale teprve v Demínce jsem ho poznal osobně. Byl dobrý známý se všemi, ale jeho anarchistické známosti Demínku přesahovaly na všechny strany. Počítal mezi ně i tajemného Vohryzka, který ze svých zisků z pašovaného cukrářu prý pomáhal financovat vydávání časopisu Komuna, Chudás, různých brožur a letáků. Hašek, když se rozpovídal, chlubně vzpomínal na všelijaké vpády do venkovských měst a do klerikálních schůzí, zdálo se, že byl a je specializován na protiklerikální činnost. Nejplastičtější z jeho

vyprávění vynikala jeho utkání, srážky a řečnické půtky s úřady, se starosty, s faráři, s učiteli a s četníky, a ovšem ve vyprávění bylo to už haškovsky sytě zabarveno a vypointováno.

Jenže Hašek byl zřejmě ze zcela jiného materiálu než ostatní spisovatelští účastníci kavárenských odpůldnů. Především se nechytal žádné příležitosti, aby se pochlubil svými znalostmi a svým úsudkem. To my ostatní jsme dovedli nad sklenicemi vody každé téma rozprádat, polemizovat a hádat se nad ním, štípat jeho vlasy, udivovat svým kacířstvím a prokazovat svou individualitu. Dále, my všichni jsme s účastí čítali, cokoli od jiných vyšlo i v časopisech, každou jejich básničku, každou jejich poznámku; a každíčkou jejich knížku, které obyčejně tiskli vlastním nákladem ve dvou či ve třech stech exemplářích, jsme si jistě za korunu koupili. Byl to tehdy kamarádský počin, ale jak se odměnil, jaký nesmírný poklad se stal za šedesát let z tenoučké Tomanovy prvotiny! Hašek nedal nikdy najevo, že od někoho jiného něco četl, a také pravděpodobně nic nečetl, leda strčil-li mu autor svůj výtvar přímo do ruky a vymáhal jeho dobrozdání, takže nebylo vyhnutí. Naproti tomu však zcela rád slýchal, když mu někdo řekl, že to a to tam a tam četl od něho, a zazářil úsměvem nad každou pochvalou, i když zněla jenom tak jako: „To jsem se zasmál.“

Na rozdíl od ostatních Hašek také neprojevoval žádný zájem o ty romantiky, iluzionisty, intelektuály a rezervance, jejichž díla tehdy plnila Knihovnu dobrých autorů, Moderní bibliotéku a podobné edice. A jejichž četbu tehdejší mládež

pokládala za nutnou pro své literární vzdělání. Zvláště poezie ho zajímala pramálo, zatímco básníci v Demínce citovali Baudelaira a Verlaine dokonce v originále. V svých mladších letech četl v překladech jistě tolik z klasické i z výrazné současné literatury jako ostatní. Prozrazoval to spíš náhodně, a nikdy se ovšem nevyznal z nějakého svého uchvácení – a myslím, že byl uchvácen Dostojevským –, zatímco každý jiný své božstvo, které právě vzýval, byl by chtěl vnutit všem sousedům.

Také jiné rozdíly byly viditelné. Při rozpravách o kumštu, kterými jsme si jeden o druhém broušili své estetické názory, Hašek mlčel, jenže někdy i zarputile, nebo se dokonce všelijakými až opovrhlivými poznámkami snažil přivést nás k zábavnější rozprávce. A když se mu to nepovedlo, odcházel za lepšími společníky. Anebo: na začátku měsíce literáti pokaždé vyhledávali kavárny co nejpilněji. Ne proto, že měli v kapsách víc drobných, ale proto, že se v kavárnách objevila nová čísla různých měsíčníků, a především Moderní revue, v níž většina mladých měla své kořeny, i když už tehdy nebo brzy potom stáli někde jinde. Skoro každé číslo této revue přineslo nějakou literární senzaci nebo aspoň polemičku či vynadání a náš stůl všecko vážně projednával a posuzoval. Hašek se proti tomuto bezmála arbitru tehdejší literatury a umění vůbec – druhým u nás váženějším arbitrem byl už tenkrát F. X. Šalda – stavěl kacířsky opovrhlivě a svůj nesouhlas s ním projevoval stručnými, samostatnými odsudky jako: blbost, pitomci, na facku a podobně, skoro jako by chtěl demonstrativně ukázat

svou odlehlost od této vydestilované literátštiny.

Avšak mezi ostatní nezapadal ani svým nejvlastnějším oborem, humorem. Když se společnůstka rozehrála a začala skládat román, nebo když se psaly veršované dopisy švadlenkám, anebo se posílal fingovaný přípis čtenářův nějakým novinám, Haškovy vtipy s vtípem ostatních neladily. Mahen třeba i do takových hraček vkládal odstíny a jemnosti a vytvářel je jako miniaturní dílka, žongloval vtípem, slovními hříčkami, nenadálými metaforami a rýmy. Kdežto Haškovi bylo jedno, že jeho improvizovaný vtíp přichází odněkud zdaleka a nemá souvislosti, někdy že se jen drží siláctvím v slovech či

v nápadu, takže k výrobku kolektivu se bude zdát jako připlácnutý. Když byl jeho příspěvek zamítán, tvářil se uraženě, trucoval, odsedával, až jej vítězoslavně prosadil. Tehdy obyčejně Mahen odkládal tužku.

Úhrnem tedy: tato společnost, aspoň o těch svých kavárenských odpůldnech, vypadala velmi literárně, tvářila se příliš často vybraně, až povzneseně, a Hašek, hluchý a slepý k jejím jemnostem, se v ní jevil jako neforemné, neobratné a tlusto-kožní stvoření uprostřed baletek a lyriků. Zároveň když jsem se v Demínce s ním setkával, ochladlo tam staré anarchistické nadšení a utichla už její mladá hřmotnost a vyzývavost. A pro to

všecko demínská společnostka nebyla Haškovi žádným stálým stanem, ale asi jenom jednou z těch mnoha lidských zastávek, do jakých na svých poutích Prahou zapadával.

(1992)

František Langer (1888–1965) byl dramatik, prozaik a publicista, jehož základním uměleckým krédem bylo povzbuzování přirozeného citu pro spravedlnost. Jeho literární začátky jsou spjaty s anarchisty kolem S. K. Neumanna a s Jaroslavem Haškem. Kniha vzpomínkových esejů Byli a bylo, z níž je vybrána tato ukázka, vyšla poprvé v roce 1963 a podruhé v rozšířené verzi v roce 1992.

Figurky mládí

Jiří Mahen

K tajemství rodného kraje patří i figurky, s kterými se setkáváme v mládí. V otcových vzpomínkách bývalo jich dost. To byla kvasňová bába, která prodávala po chalupách kvasnice z putny. Rozumí se, že nenosila jenom kvasnice, že nosila i jiné věci na výměnu. Hlavně obchodovala s různými ženichy a holkami na vdávání. Před posvícením, poutí, svatbou či křtinami bylo jí vždycky plné stavení, dcery šidily maminku pomocí kvasňové báby, ženy kupovaly za zády mužů u kvasňové báby, po čem jim srdce stonalo. A pak tu bylo ještě zařikávání různých mzí a úbytí, při kterém baba čarovala na talířku ovšem. Pověr prý bylo daleko více

než dnes. Všechno bylo samé uřknutí a udělání, všade číhal nepřítel člověka, aby uškodil. Po polích se toulali v noci ohniví muži a světýlka, za stodolou začínalo panství klekánic a pole-dnic. Celý ten svět neublížil ovšem nikomu, ale prostý proud života ho potřeboval a rád se s ním stýkal. Po kvasňové bábě přicházeli do chalupy pláteník s plátenicí, přijížděl kolomazník, pod okny zastavoval vápeník, dráteníci Martin a Josef spravovali u studny potlučené nádobí, vandrovní spávali na síni nebo na půdě, bočník chleba se kutálel od člověka k člověku, až byl vesele pryč – jednoduchý a pěkný svět do života i do vzpomínek!

Svět ve vzpomínkách se ovšem zjednodušuje, ale snad byl opravdu jednoduchý. Linie, na které se pohyboval u otce, byla samý prostý zjev. Chodilo se k jednomu ševci, k jednomu kováři, do jedné hospody, byla ovšem jen jedna kvasňová bába, v mládí byly snad jenom jedny boty, ale na léta, v Čáslavi na náměstí bubnoval jediný policajt v městě, jeden purkmistr býval rovněž na věky purkmistrem, školník Všeticka na věky vysazoval nezvedeným žákům pětadvacet rákoskou – kde byly figurky našeho mládí?

Svět už ovšem nebyl tak jednoduchý.

Vzpomínám na „Marjánku“, na

kterou jsme oba s otcem nikdy nezapomněli. Chodila po domech s lutrií, kdo si vsadil na číslo, které vyšlo o nejbližším tahu, vyhrával kus všelijakého plátna, které v domácnosti vůbec nepotřeboval. Marjánka však stála za to, aby se s ní člověk seznámil. Maličká postava, trochu nahrblá, vešla do krámu, a zatímco zvonek zvonil na poplach, že v krámě je vetřelec, Marjánka už vybalovala balík s plátnem: „A to jsem ráda, že tě vidím, hochu zlatej, vede se ti dobře – vid’? Šestašedesátku si měla vzít Svobodka a nevzala, ty si ji vezmeš – vid’?“

„Ne, Marjánko, nevezmu, peněz není!“

„A co mně to povídáš? Koukej: ty courinkový baby si berou špatný numera, ale ty seš můj hoch.“

„Marjánko, už dva roky jsme nic nevyhráli a to bylo nějakých šestáček!“

„Tak vyhraješ teď! A vezmeš si, hochu zlatej, dvaasedmdesátku. Tu já Cinkalce škrtnu, ta už vyhrála dvakrát!“

„To přece, Marjánko, nejde, jakpak to vedeš?“

„A co by nešlo! Po tom ti, hochu zlatej, nic nejni! Dej sem šesták a trochu krupek mi dej, tady těch pěkných, však se to tady u tebe na mne všechno směje...“ Než se člověk nadál, byla Marjánka na zemi, pěna jí stála u úst, ruce byly křečovitě zaťaty, tělo se zmítalo v záchvatu padoucnic. Nezbylo než položit Marjánku na lavici, opřít lavici židlemi a počkat, až se ubohá vzpamatovala. Trvalo to dlouho. Pak poseděla v kuchyni, sebrala balík, pěkně se rozloučila a putovala o číslo výše. Ze tří dětí nešťastného krejčího na předměstí zbyla na světě jediná, bratr se jí oběsil,

sestra zemřela v nemocnici, vydělávala na živobytí, jak mohla, i kapitálek prý si zahospodařila, ale nakonec ji jakýsi nepoctivý darebák o všechno připravil.

Figurky našeho mládí?

Vzpomínám si na lakomce, který přicházel do otcova krámu, aby si vybral chléb pro sebe. Bral si vždycky starý a tvrdý chléb, neboť ho tolik neubývalo jako měkkého. A mezi starými půlkami bochníků a velkými krajíci, na které už usedala zelená plíseň, vybíral ještě nejtvrďší, poněvadž ty už otec dával zadarmo. Řeč zněla úlisně a moudře.

„Pane sousede, starý chléb je nejzdravější. Není nad chleba, který je jako kámen. Dá se rozmočit. Dá se uvařit v polévce. Bochník mně vydrží tři neděle.“

„Pane sousede,“ namítal na začátku otec, „neměl byste tolik šetřit. Máte bohatou sestru, která se o vás postará, jakmile budete chtít, máte stavení, máte velikou zahradu...“

„Pane sousede, kluci mně chodí na jabka! Tomu klukovi Brichtových přerazím kosti! Nedám se okrádat – a tady máte dva krejčary!“ A lakomec sebrav dva půlbochníky plesnivého chleba

utíkal domů, aby mu hoši neodnesli červivé hrušky z prkna. Nedal dítěti nikdy ani jediné švestky, hlídal zahradu po celou noc, na síni prodával ovoce, které nikdo nekupoval, poněvadž bylo stokrát přebrané a nestydatě drahé. Jednou si odnesl odkud z krámu jitrnice, které už nikdo nechtěl, a najedl se jich. Nikdo neplakal, když ho zahrabali. Vzpomínám na starého pytláka, který se vynořil občas nad obzor jako huňatá postava věčného opilce. Tento člověk měl za sebou spoustu trestů, neboť býval v mládí na panském jako doma. Panští myslivci prý ho jednou zmrazčili, zatloukli mu brky z koroptví za nehty, ale to nepomáhalo. Pytlák procházel dále všechněmi revíry a teprve jako troska byl zachycen městem a jeho kořalnami.

„Járku – běží nebo leží? Bum!“ volali na něho a napodobovali gestem střelbu na zajíce.

Tu se zastavoval, mumlaje slova vzteku a hrozeb. Strašná suko vice v pravé ruce se zatočila a letěla do vrat... Ústa slintala kletbu za kletbou, tělo se třásl, oči se zalévaly slzami lítosti a nemohoucnosti...

A ještě na jednu figurku nezapomínám: nebyla nepodobna pytlákovi, ale byla daleko klidnější. Obličej s nejhroznějším vousiskem byl úsměv sám, tělo, oblečené v nejšpinavější cáry a samou záplatu, se schylovalo něžným obloukem k dětem – tento děda bavil nás improvizovanými říkankami:

*Aj ty, mladé house –
kam neseš ty housle?*

Smávali jsme se, sotva jsme ho uviděli, a on se smál s námi, na jedné noze poskakoval, hlavou potřásal, po kohoutkovi kokrhal – na kterém hnojišti dal život dodělati tomuto básníku našeho mládí? Aby nás odehnali od jeho

říkaček, řekli nám, že je celý zavšiven, a my se ho od té chvíle stranili. Po letech se zastavuji u jeho tváře a vidím ji do poslední vrásky před sebou. Zářila teplem a dobrotou duše, i když z úst páchló to nejhroznější kořalkou a po košili lezla opravdu veš.

(1931)

Proč vlastně mám to všechno psát?

Alžběta Danielová

Měli jsme vlastní byt v Plzni, ve kterém bydlela matka Marie Serynková se čtyřmi dětmi. Ve čtyřicátém druhém roce přišli nenápadně Němci a sebrali nás, bylo mně v tu dobu šestnáct let. Když nás odváděli, lidé a spoluobčané brečeli, ale nebylo to nic platné.

Shromáždili nás na Denisovo nábreží v Plzni, kde nás fotili, brali otisky prstů a dělali s námi zápisy. Nic dobrého jsme si od toho neslibovali, i když jsme si mysleli, že jdeme na práci a ne na mučení.

Evakovali nás do Let u Písku, kde jsme byli až osm měsíců. Odtud nás odvezli do Osvěncína. Transport byl z nákladního vlaku, jeli jsme nákladními vagony. Bylo nás hodně, nemohli jsme se ani hnout. Měli jsme žízeň, hlad a nebylo tam možné ani dýchat. Doprovázeli nás němečtí vojáci a jeden český četník. Na celou cestu jsme si mohli vzít jenom oblečení. Nedali nám jídlo ani pití.

Do Osvěncína jsme přijeli tak asi v šest hodin. Vyhnali nás z vagonů, cesta do tábora trvala tři čtvrtě hodiny, šli jsme pěšky. Esesáci nás mlátili. Měli jsme strašný pocit, plakali jsme, strach byl veliký.

Dostali jsme hned vězeňský hadry a dřeváky. Karanténa byla asi čtrnáct dní, tetování a stříhání bylo hned u toho. Jídlo bylo jedenkrát denně a připravovalo se z řep a bílých mrkví. Nedalo se to jíst. Čaj taky nestál za nic. Proč vlastně mám to všechno psát? Nerada na to vzpomínám a byla by z toho kniha.

Byli jsme zamčený na blokách, kde bylo i pět set vězňů. Blokaři byli Němci, Češi, Slováci, vše dohromady. Kápoové byli horší ještě víc než Němci.

Nejčastější nemoce byly týfusy, úplavice, neštovice. Operovali děti při vědomí, i dospělé. Když měli na těle hnisavé rány, tak to rozřízli a prostě to čistili. Já sama jsem byla nemocná, zu-

staly mně následky, málo vidím. Denně jsem viděla plynové komory, kde pálili lidi židovské národnosti. Bylo slyšet křik, pláč. Nechci na to myslet, ani se rozepisovat. Bylo to hrozný. Vězňové, co utekli, byli přivázáni celou noc a den na kůlech, nebo je dali do bunkru, kde nemohli sedět ani ležet, jenom stát. Z Osvěncína nás vezli do Rábesbriku a odtamtud do Vitimperku, kde nás osvobodila Rudá armáda. Domů jsem se vrátila s jednou rodačkou z Plzně, jmenuje se Vlasta Serynková.

Alžběta Danielová se narodila 27. srpna 1924 v Plzni. Jako Romka byla za války vězněna nacisty v koncentračních táborech v Letech u Písku, Osvětimi a Ravensbrücku. Vzpomínkové vyprávění napsala v září 1987 a historik Ctibor Nečas ho zařadil do knihy Nemůžeme zapomenout / Našti bisteras, vydané v roce 1994.

Tati, kdo je to rasista?

Tahar Ben Jelloun

„Kdo je to rasista?“

„Rasista je ten, kdo si pod záminkou, že nemá stejnou barvu kůže, stejný jazyk, ani stejný způsob slavení svátků, myslí, že je lepší, řekněme nadřazený tomu, kdo je jiný než on. Stále si tvrdošijně myslí, že existuje několik ras a říká: má rasa je krásná a vznešená; ty ostatní jsou ošklivé a zvířecké.“

„Není lepší rasa?“

„Ne. Historici se v 18. a 19. století pokusili dokázat, že existuje bílá rasa, která má být po fyzické a mentální stránce lepší než předpokládaná černá rasa. V té době se věřilo, že je lidstvo rozděleno do několika ras. Jeden historik (Ernest Renan, 1823–1892) dokonce určil lidskou skupinu patřící k ‚nižší rase‘: černoši z Afriky, aboriginové z Austrálie a indiáni z Ameriky. Podle něho se měl černoch k člověku asi jako osel ke koni, to znamená, že pro něj byl černoch člověk bez inteligence a krásy! Ale jak říkají odborníci na krevní skupiny, čisté rasy v živočišném království mohou existovat jen v experimentálním stavu, v laboratoři, například u myší. Dodávají, že mezi Číňanem, Malijcem a Francouzem existuje více společensko-kulturních rozdílů než genetických.“

„Co jsou to společensko-kulturní rozdíly?“

„Společensko-kulturní rozdíly jsou ty, které odlišují jednu skupinu lidí od druhé způsobem, jakým se lidé organizují do společnosti (nezapomeň, každá lidská

skupina má své tradice a zvyky), a podle toho, co tvoří za kulturní produkty (africká hudba je jiná než evropská). Kultura jedné skupiny je jiná než kultura druhé skupiny. To samé platí pro svatby, svátky atd.“

„A co je to genetika?“

„Termín genetika označuje geny, tzn. prvky odpovídající za dědičné znaky v našem organismu. Gen je dědičná jednotka. Víš, co je to dědičnost? To je všechno, co rodiče přenesou na své děti: například fyzický a psychický charakter. Fyzická podoba a určité charakterové rysy rodičů, které najdeme u jejich dětí, se vysvětlují dědičností.“

„Takže se od sebe odlišujeme spíš výchovou než geny?“

„V každém případě se všichni lišíme jeden od druhého. Zkrátka někteří z nás mají společné dědičné rysy. Většinou se seskupují mezi sebou. Vytvářejí populaci, která se odlišuje od jiné skupiny způsobem života. Existuje několik lidských skupin, které se mezi sebou liší barvou kůže, ochlupením, obličejovými rysy a také kulturou. Když se smísí (sňatkem), vzejdou z toho děti, které se nazývají míšenci. Míšenci jsou většinou krásní. Je to směsice, která vytváří krásu. Křížení je dobrá hradba proti rasismu.“

„Když jsme všichni odlišní, podoba neexistuje...“

„Každý člověk je jedinečný. Nikde na světě neexistují dvě úplně stejné lidské bytosti. I jednovaječná dvojčata se od sebe liší. Zvláštností člověka je, že je

nositelem totožnosti, která určuje jen jeho. Je výjimečný, to znamená nenahraditelný. Jasně že můžeme nahradit jednoho úředníka jiným, ale přesná reprodukce toho samého je nemožná. Každý z nás může říct: nejsem jako ostatní, a bude mít pravdu. Říct jsem jedinečný, to neznamena „být lepší“. Je to jednoduché konstatování, že každý lidský tvor je výjimečný. Jinak řečeno každá tvář je zázrak, je jedinečná, nenapodobitelná.“

„Když je člověk hloupý, je rasista?“

„Ne, ale když je člověk rasista, je hloupý.“

„Tedy jestli to shrnu dobře, pochází rasismus ze strachu, nevzdělanosti a hlouposti.“

„Máš pravdu. Musíš vědět také tohle: můžeme mít vědomosti a používat je, abychom rasismus odůvodnili. Inteligence může být použita i ke zlým věcem; takže to není tak jednoduché.“

„Jak?“

„Někdy vzdělaní a kultivovaní lidé viní cizince z toho, že je postihlo nějaké neštěstí, například nezaměstnanost. V hloubi duše ví, že za to cizinci nemůžou, ale potřebují si na někom vybit vztek. Tomu se říká obětní beránek.“

„Co je to obětní beránek?“

„Je to už dávno, co Izraelité vybírali beránka, na kterého symbolicky naložili všechny své hříchy a pustili ho do pouště. Když chceme své chyby na někoho svalit, vybereme si obětního beránka. Ve Francii rasisté mluví

o tom, že za ekonomickou krizi můžou cizinci. Obviňují je z toho, že berou Francouzům práci a chleba. A tak strana jménem Národní fronta, která je stranou rasistickou, vylepila na všechny zdi ve Francii plakáty, kde bylo napsáno: 3 miliony nezaměstnaných = 3 miliony přistěhovalců navíc. Víš, že každý pátý Francouz je cizího původu?“

„Ale přistěhovalce taky postihla nezaměstnanost! Otec matčiny sestřenice Sauad nemá práci už dva roky. Hledá, ale nemůže ji najít. Někdy když telefonuje kvůli nějaké práci, dostane ji, ale když tam přijde, řeknou mu, že už je moc pozdě!“

„Máš pravdu. Ale rasisti jsou lháři. Vykládají všechno možné a nezajímá je, jestli je to pravda nebo ne. Chtějí svými slogany podráždit lidskou představivost. Ekonomické studie prokázaly, že je tahle rovnice – 3 miliony nezaměstnaných = 3 miliony přistěhovalců navíc – úplně nesmyslná. Ale chudák bez práce je připraven uvěřit jakékoli hlouposti, která by utišila jeho hněv.“

„Obviňování přistěhovalců mu práci nedá!“

„Ano, samozřejmě, setkáváme se se strachem z cizinců, které viníme z útrap, špatných věcí, které se nám staly. Je to jednodušší. Rasista je někdo, kdo vyznává neupřímnost.“

„Neupřímnost?“

„Dám ti příklad: cizí žák má ve škole špatné známky. Místo aby si uvědomil, že je to jeho chyba, protože dost nepracoval, řekne, že má špatné známky, protože jeho učitelka je rasistka.“

„To je jako moje sestřenice Nardia. Dostala poznámku a řekla rodičům, že profesori nemají rádi Araby! Je nafoukaná, vím, že se špatně učí.“

„Tak to je neupřímnost!“

„Ale Nardia není rasistka...“

„Používá hloupý argument, aby se zbavila části své zodpovědnosti, a to se podobá metodě rasistů.“

„Musíme tedy ke strachu, nevědomosti a hlouposti přidat neupřímnost.“

„Ano. Dneska ti vysvětluji, jak se člověk stane rasistou, protože rasismus se občas rozroste do tragických rozměrů. Není to už jen otázka nedůvěry nebo žárlivosti vůči lidem patřícím k dané skupině. V minulosti jsme viděli, jak se lidé podrobili zákonům rasismu a vyhlazení.“

„Co je to vyhlazení? To musí být hrozné!“

„Znamená to nechat zmizet radikálním a konečným způsobem nějaké společenství, skupinu lidí.“

„Jak? Všechny je zabijí?“

„To se stalo během druhé světové války, když se Hitler, vůdce nacistického Německa, rozhodl odstranit z planety Židy a Cikány (co se týče Arabů, Hitler je považoval za nejprimitivnější rasu, hned po ropuchách). Podařilo se mu spálit a otrávit plynem pět milionů Židů. Říká se tomu genocida. Základem je rasistická teorie, která říká: Židé jsou považováni za lidi patřící k nečisté, tedy podřadné rase a nemají právo na život; je třeba je vyhladit, to znamená zničit až do posledního. Vlády evropských států, v nichž žili Židé, je musely udat a vydat nacistům. Židé museli nosit na prsou žlutou hvězdu, aby je bylo poznat. Tomuhle rasismu jsme začali říkat antisemitismus.“

„Odkud pochází tohle slovo?“

„Pochází od slova semité, které označuje skupinu pocházející ze západní Asie a mluvící po-

dobnými jazyky, jako je hebrejštiny a arabština. Proto jsou Židé a Arabové semité.“

„Takže když je člověk antisemita, je taky antiarab?“

„Většinou když se mluví o antisemitismu, označuje se tím protižidovský rasismus. Je to zvláštní rasismus, protože byl chladnokrevně a plánovitě promyšlen, aby vyhladil všechny Židy. Abych odpověděl přímo na tvou otázku, řeknu, že ten, kdo je proti Židům, je také proti Arabům. V každém případě je rasista ten, kdo nemá rád druhé, ať už jsou to Židé, Arabové, černoši... Kdyby Hitler vyhrál válku, zaútočil by skoro na celé lidstvo, protože čistá rasa neexistuje. Je to nesmysl. Je to nemožné. Proto musí být člověk velmi obezřetný.“

„Může být Žid rasistou?“

„Žid může být rasistou, stejně jako může být rasistou Arab, Cikán nebo jiný barevný člověk... Neexistuje skupina lidí, v níž by nebyli jednotlivci, kteří mají rasistické smýšlení a chování.“

„I když člověk zažije rasismus na vlastní kůži?“

„Skutečnost, že člověk zažije nespravedlnost, z něho nutně nedělá spravedlivého. Stejně tak je tomu i u rasismu. Člověk, který se stal obětí rasismu, by mohl v určitých případech podlehnout rasistickému pokušení.“

„Vysvětl mi, co je to genocida.“

„To je systematické a metodické ničení etnické skupiny. Někdo mocný a šílený se chladnokrevně rozhodne, že zabije všemi možnými prostředky všechny osoby patřící k dané skupině lidí. Většinou jsou taková rozhodnutí namířená proti menšinovým etnikům.“

„Další slovo, které neznám; co je to etnikum?“

„To je skupina jednotlivců, kteří mají společný jazyk, zvyky, tra-

dice, civilizaci, která se přenáší z generace na generaci. Je to lid, který se rozpozná v určité totožnosti. Jednotlivci, kteří ji tvoří, mohou být rozptýleni v různých zemích.“

„Dej mi příklad.“

„Židé, Berbeři, Arméni, Cikáni, Chaldejci, ti, co mluví aramejštinou, jazykem Krista, a tak dál.“

„Když jich není moc, hrozí jim genocida?“

„Historie ukazuje, že menšiny – ti, kteří nejsou moc početní – byly často pronásledovány. Když si vezmeme jenom tohle století, v roce 1915 byli Arméni, kteří žili ve východních provinciích Anatólie, pronásledováni a zmasakrováni Turky (více než milion mrtvých ze společenství, které mělo celkem milion osm set tisíc lidí). Pak to byli Židé, kteří byli povražděni v Rusku a Polsku (těmhle masakrům říkáme pogromy). Hned potom bylo zabito pět milionů Židů nacisty v Evropě, v koncentračních táborech. Od roku 1933 považovali nacisté Židy za špatnou rasu, podrasu, stejně jako prohlásili Cikány za rasově podřadné a také je povraždili (dvě stě tisíc).“

„To už je dávno. A teď?“

„Masakry menšin pokračují. Nedávno, v roce 1992, Srbové ve jménu toho, co nazvali ‚etnická čistka‘, zmasakrovali tisíce bosenských muslimů.

Ve Rwandě zmasakrovali Hutuo-

vé Tutsie (menšinové a Evropany podporované etnikum, stavěné do opozice vůči Hutuům). To jsou dvě etnika, která spolu válčí od doby, kdy Belgičané obsadili v jejich zemi oblast Velkých jezer. Kolonialismus, o kterém budeme ještě mluvit, často rozeštvál původní obyvatelstvo, aby mohl vládnout. Tohle století, holčičko, bylo plné masakrů a bolesti.“

„Před chvílí jsi řekl, že kolonizace rozdělovala lidi... Co je to kolonizace, je to také rasismus?“

„V 19. století evropské země jako Francie, Anglie, Belgie, Itálie nebo Portugalsko vojensky obsadily africké a asijské země. Kolonialismus je nadvláda. Kolonialista považuje za svou povinnost, jakožto bílý civilizovaný člověk, aby šel ‚šířit civilizaci mezi podřadné rasy‘. Myslí si například, že Afričan, protože je černý, má méně intelektuálních schopností než bílý, neboli že je méně inteligentní než běloch.“

„Kolonialista je rasista!“

„Je to rasista a vládce. Když nás ovládá jiná země, nejsme svobodní, ztrácíme svou nezávislost. A tak bylo Alžírsko až do roku 1962 považováno za část Francie. Jeho bohatství bylo vyčerpáno a jeho obyvatelstvo připraveno o svobodu. Francouzi se vylodili v Alžírsku roku 1830 a zmocnili se celé země. Ti, kteří nesouhlasili s touhle

nadvládou, byli pronásledováni, zadrženi, a dokonce zabiti. Kolonialismus je rasismus na státní úrovni.“

„Jak může být země rasistou?“
„Ne celá země, ale jestliže se její vláda rozhodne svévolně usadit na územích, která jí nepatří, a udržuje se na nich silou, znamená to, že pohrdá obyvateli tohoto území, myslí si, že jejich kultura za nic nestojí a že je třeba přinést jí to, co nazývá civilizací. Většinou zemi trochu rozvíjí. Postaví pár silnic, škol a nemocnic, někdy aby ukázala, že nepřišla jen kvůli zisku, vždycky proto, aby z toho těžila. Kolonizátor totiž rozvíjí to, co mu pomůže vyčerpat přírodní zdroje té které země. To je kolonialismus. Nejčastěji to dělá proto, aby se zmocnil nových bohatství, zvýšil svou moc, ale nikdy to neřekne. Je to invaze, krádež, násilí, které může mít pro lidi vážné důsledky. V Alžírsku bylo například potřeba několik let bojů, vzdorování a válčení, než se skoncovalo s kolonialismem.“

(2004, přeložili Anna a Erik Lukavští)

Prozaik, básník a novinář Tahar Ben Jelloun se narodil v roce 1944 v Maroku a žije ve Francii. Jeho kniha *Tati, co je to rasismus*, ze které je tato ukázka, vyšla koncem 90. let a byla přeložena do více než dvaceti jazyků.

Demänová

Rudolf Těsnohlídek

... za námi Liptovské Hole, v boku Vysoké Tatry s Kriváněm, před

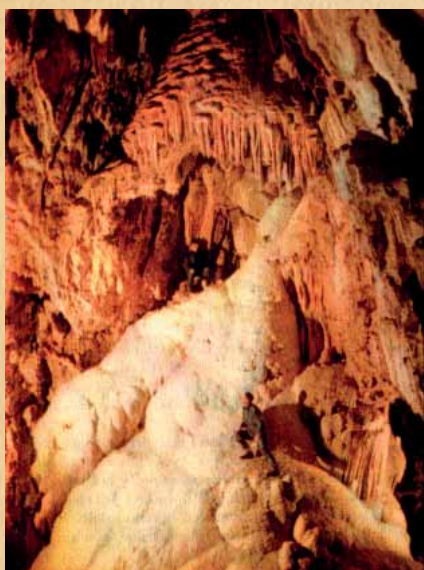
námi Nízké Tatry, temná modř, zlato a stříbro. Ponurý útes Ka-

menice Lehotské a jemný štít Sokol, podobný lomenici rene-

sančního domu, shlížel zprava na naši cestu, vlevo Poludnice, sráz jeskyně Okna, na konci se třpytí Chopok až mezi oblačnými beránky, sám jeden z nich, zledovělý závěs v předsíni velehorského Ďumbieru.

Otevírá se před námi noc a ticho, nad námi podsvětí a tam, kde se v tmě a tichu po věky ozýval hvižd netopýra, zní lidská řeč.

Jako ohromný koberec z kožišiny ledního medvěda je tu rozprostřen splav zkameněné pěny. Jdeme po strnulé hladině sněhových okvětí, v nichž pramení drobounké studánky. Je to stříbro a jas, jsou to hlavice nespočetných květáků, vypěstované čarodějem. Jsme nuceni, abychom kráčeli po nich jako po poli.

Není pochmurnějšího místa v těchto okouzlujících jeskyních nad Velký dóm. Na dně se bije zpěněný proud s divokou změťí balvanů, jež jsou troskami někdejších, zřícených stropů, řeka si klesá mezi nimi těžce cestu, zastavuje se místy, podtéká pod skalami, jako by byla pokorně zkrotlá, a opět vyprostivši se volá vítězný zpěv k vysoké klenbě, která se ztrácí

v nedosvětlených tmách. Stěží je vidět různé otvory a jícny postranních chodeb, které se v podobě obrovských oken temní v černých, bíle pruhovaných stěnách dómu. V hukotu řeky chvílemi zapláče kapka, jež se odtrhla ze stropní klenby, kmitne se jako zlatá muška a dopadá na balvany dna, nakupené šíleným vztekem živlů, svádějících boj na život a na smrt.

Tři jména má tato plačící i zpívající řeka, v horním toku zvou ji Lúčankou, pod vyvěráním mezi lukami Demänovkou a než potřísněna odpadky koželužskými vpadá do Váhu, nazývá se Palúčankou. Její charakter je bouřlivě měnivý jako nesčetné prostory, kde přijímá hojné přítoky, tu potoky bohaté vodou, tam zas nepatrné vláskovité ručeje.

Stěny jsou ověšeny baldachýny, z kterých splývá úplná harfa pramenů, voda zcela tiše stéká nepřetržitými paprsky. Každá drapérie má svou zvláštní píseň krůpějí a všechny se stékají v úžasný chór.

Oko často neví, kam dříve hledět, sluch se rozpakuje, čemu dříve naslouchati. Jsme pod kamenným paloukem, na kterém zbyla dvoumetrová kupa celá růžová, a vedle ní visí chrlič podobný kořeni stromu. Stálé praménky crčí z jeho výhon-

ků jako z okapu, co pod srázem úzkou štěrbinou hučí řeka jak po peřejích.

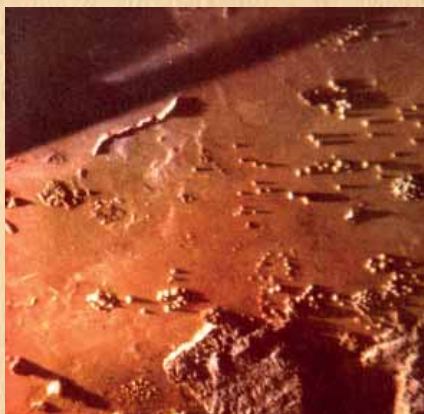
Podle svého slibu zavítal do jeskyň i Leoš Janáček. Uviděl je v jejich nespoutané divokosti a běsu. Nemohl se nasytit krásy, kterou jeho zraku odhalovaly blikavé lampičky, nemohl se nabažiti hudby věčně rozezpívaných kapek a v dómě u chrliče poprosil, aby zhasli světla. Skoro půl hodiny poslouchal v úplné tmě pláč a smích krůpějí, kladívka pidimužíků, jež horlivě pracují o počátku galerie...

Tu vidím nejúžasnější věc tohoto celého bludiště: úžasně štíh-

lý sloup, asi 15 metrů vysoký. Splývá z klenby stropní a pata jeho má tvar mocného stromového oddenku, rozvětveného ve spleť kořenů. Má lesk hedvábí a hraje odstíny barev bílé až sytě oranžové. Člověk stojí pod ním v údivu a u vědomí vlastní nepatrnosti a je mu, jak by opravdu vnikl za oltář svatyně přírody.

V studánkách a důlečcích jsou přehršle hrášků povstalých z krystalků, jimž pád kapek nedovoluje, aby spočinuly, a ustavičně je hladí a obrušuje, až se lesknou a svítí jak perly. Jinde na dně jezírka spatříme v mělkých mističkách růžence kuliček a některé jsou volné, nepřitmelené, jako by tam o ně před naším příchodem hráli pídimužící.

Stanuli jsme v předsíni, kde na zemi leží spousty trosek, spousty krápníků svržených neznámou katastrofou a nyní odumírajících v temné šedi. Balvany visí nad srázy a propastmi, zdánlivě lehce jsouce o sebe opřeny, jak je naházely do hlubin dávné, nepamětné věky. U jednoho jezírka si víla říše podzemní postavila nádhernou červenou vázu a z jejích útlých prstíků padají neustále krůpěje do hrdla kamenného kalichu, jakých později uvidíme na tucty.

Je nám asi, jako bychom nahlédli oknem do obrovské skalní věže, v které všechno tone v temnotách, ale vtom letí jasně jiskřivá kapka, tak dlouho letí, že ji snadno můžeme pozorovat, z černé klenby k nám, aby zanikla kdesi hluboko roztržštěna jsouc o tvrdý kámen.

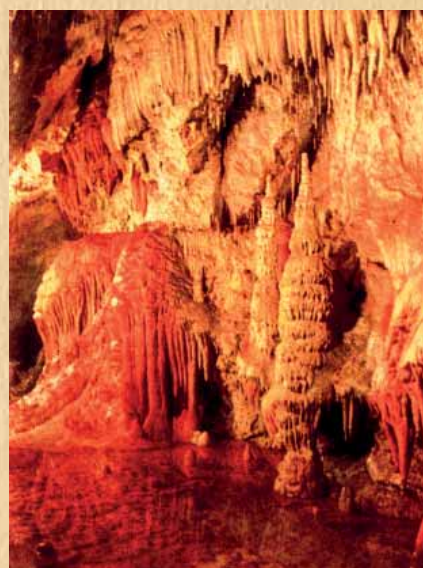
Tyčí se cypřiše, pagody, sloupy, visí závěsy a záclony z mohutných zlatých řas a hned opět z tenounkých kraječek. Krása zde nezná mezí a nezná možností a nemožností.

Až oči přecházejí, svítí vstříc strop, země a stěny poseté směsicí krápníků a krápníčků. Není tu místočka prostého jejich snítek, větviček, plodů a květů, co bys prst položil. Jsou tu řetízky, jehlice, náhrdelníky; a šperky obtížily strop, že jich neunesl. Nadbytek opadal a leží po zemi jako jehličí v lese, většinou však jsou znovu přitmeleny všechny ty blýskavé cetky, aby svatokradežná ruka neodnesla klenotů. Kráčíme a chvílemi se plazíme podél balustrád, jejichž mřížoví je sroubeno střídavě ze stalaktitů bílých a oranžových a stalagmitů voskově žlutých a žhavě brunátných.

Jako na stráží stojí tam na hro-

tu ostrohu obrovský pilíř, jehož pata je vyzdobena listy požavilými jak povadlým věncem.

Vkročíme do dómu, kde příroda neměla koberců, a proto na jejich dno uložila jezírka zlatá a stříbrná. Pod vodou tichou a bez hnutí se zrcadí něžná hra oblaků a nebeských beránků, jako by byla utuhla ve vločkách sněhu. Je to tkáň, jež jinde, kde jezírko již vyschlo, vytváří kučeravé podušky, křehké a oslňující leskem malounkých krystalků.

Trs rudých krápníků je zavěšen jak zvonový cimbál na zvonici. Průvodce zvedá úlomek bílého stalagmitu a udeří jím o okraj krápníků. Hluboký mohutný hlas letí vzhůru i dolů do neznáma, kde dlouho hřmí ozvěna, jako bys rozhoupal centnýřové zvony sváteční. A tak vyzváníme si půlnoční poledne úchvatným chorálem skal.

Strop je ověšen útlými brčky, světlým deštěm, který zkameněl náhle, když byl nejhustší. Tká se před zrakem spíš vidinou než skutečností to svítivé předivo bílých krápníků, jiné jsou smetanově žluté, opět jiné narudlé, na jiných jsou krůpěje zbarvené jako zralé pšeničné

zrno. V celé jeskyni, ani Klenotnici nevyjímajíc, sotva je tu co skvělejšího.

Je to kouzlo hudby, která tichne a mizí v roztouženém pianissimu, když se vydala z tónů tak jemných jako stín myšlenky.

Jsme opět v podzemní idyle. Hle, jezírko má zlaté dno a zlatě rudé lekníny plují po něm a břeh i květy jsou obroubeny stříbrnou třásní.

Vedlejší jezírko kruhové se rozdělilo v šestnáct rybníčků a v něm jsou rozhozeny lastury kolem chýše, jakě si člověk stavěl v dobách obydlí kolových, ba na střeše zbyl ještě věchýtek slámy a chaloupka pluje na sněžné kře. Stropy domu se podobají haluzím zasněženého háje a pod ním se vlní bílé a rudé slapy.

V mezipatru je jeden z nejkrásnějších domů – Hviezdoslavův, síň zakončená oranžovým oltářem a jemnou, bělostnou svatýňkou s drobnou, průzračnou studánkou na dně.

Přede mnou se v mírném, rozložitém oblouku rozevívá skalní brána. V naplavené prsti vystávají stalagmity jako z ledu, chladně průsvitné, a mezi nimi stojí jeden vyšší, ohnivě šarlatový. Oblouk klenby vroubí tráseň brčeků, na jejichž hrotech jako rosa září krůpěje vody. Na pravé straně se vynořuje z tmy vodopád svěžích barev, v bílé a žluté si hraje světlá, téměř azurová modř.

Vedle mizí jezírko sněhobílého dna v zášeří nížících se skal, a tu poznáváme, to že ono hovoří měkce s krůpějemi, jež dopadají na jeho hladinu. Některá, jež povstává snad týdny, ba měsíce, dopadá hlubokým vzlykem, jiná, neposedná, zatrylkuje si a skočí do vody a takto zpívají bez ustání v svém zpěvném skonu.

Chladné skryše ohromujících zázraků polévají kapkami čirých vod trpytivé barvy, nejmohutnější však září tam rudá, světelně teplá barva krve.

Uprostřed klenby se hloubí pravidelný kotouč, jasný a zlatý jako slunce a od něho se odstředivě rozbíhá obrovský trs zkamenělých paprsků. Mají tvar stébel i jejich barvu bělavě šedou a na jejich konci visí těžké, zlaté klasy. Ano, to je kamenné pole pšeničné, které tkví kořeny v půdě stropu a k nám spouští své těžké hlavice. Je to modlitba z kamene, je to cosi, več v svatyních Inků strnul vzdech člověka.

Prostory jsou snadno dostupné a obyčejně se šíří ve výklenky, v nichž jako ve skříních je uložena nevýslovná nádhera. Zeleň, modř a čern se vedle oslnivě bílé a jemně žluté pojí

v rozkošném souladu a na všem tkví hedvábný lesk. Mezi touto úsměvnou hrou barev a tónů se napředly tenké brčky téměř bezbarvé a průzračné jak ze skla.

Na svahu bělostného vodopádu se tyčí rudá osamělá cypřiš. Zakletá královna těchto prostor? Shlíží do malého jezírka, průzračného jak křišťál. Na dně přichystali služební duchové zkamenělé královny hrst perel a perliček, jimiž si hrávala snad v své lázeňce.

Staneme u modrozeleného jezírka. Břehy jeho krásí drúzy křišťálu tak jemné, že se rozpadávají vniveč, vylovíte-li je nešetrným dotekem.

Trneme úžasem znovu a znovu, když procházíme širou palácovou síní, v které se klene obrovské proscénium propadlého jeviště. Jen stíny tu nyní hrají po stěně skalní tesknou němohru, zde, kde zvučel jásavý zpěv a kde se

tkaly sny z vod a kamene, sny o ztraceném slunci a květech, o teple a hvězdách.

Ježířka mají dna vystlaná mechem bílým jako úlomky obláčků a v nejkrásnějších z nich, které je blankytně modravé, leží brčková třísť jak požaté traviny. Ve výklencích stojí opálové vázy a nesčetné hračky.

Vyskytují se tu obří palice stalagmitové, jak by je řezbář umělec vysoustruhoval ze slonové kosti, jinde jsou oranžové, hrají do brunátna, tam mají nádech indychový a jiné zas černý, nesmírně jemný flór smuteční.

Zrak nestačí vnímati krásy ta-

jemného světa a jeho kamenějšího života, v němž se snoubí vody a kámen a v němž se cítí člověk tak nepatrným, že závidí málem krůpěji, která ani své vteřinky nežije nadarmo.

(1950)

Text byl dokončen v roce 1926, po šestiletém průzkumu Demänovských jeskyní, jehož se autor účastnil. Prozaik a publicista Rudolf Těsnohlídek (1882–1928) patřil k anarchistické bohémské literární generaci, velké přátelství ho pojilo zejména s Michalem Káchou.

Tragická krása dětství

Emil Svoboda

Blíží se zimní slunovrat – narození nového slunce. – Den ze dne poroste, za chvíli začne hřát, probudí tisíce spících zárodků v přírodě a naše radost bude jásat vstříc novému jaru. Nedivte se, že se přicházíme klanět znovuzrozenému slunci, které se na nás usmívá symbolem dítěte. Pohleďte svému dítěti hedvábné vlasy – zahleďte se mu do očí – pohoupejte pružné tělíčko v náručí – podívejte se teplé kráse dětství! – Ale nezapomeňte, že v rukou chováte celý život a celý svět. Ze zimy jásáte vstříc novému jaru – ale co vám přinese? Nový život bude klíčit v jeho záři; nový květ a bohatství plodů, nová práce a radost úspěchů budou vděčně hledět ke svému věčnému prameni. Ale snad budou lidé i proklínat to slunce, až

bude zemi měnit v rozpálenou poušť, snad se ho budou děsit, až vzbudí na obzoru hrozná mračna, cyklony vichřic, hnilobný zápach země, zanesené bahnem povodní... Nikdy vás nepřepadá úzkost, když se zamyslíte nad krásou i tragikou začátků? Klíčící láska, přátelství, duchovní dílo, plod v těle mateřském... Co z toho bude?

Ve vás, děti, je pokračování krásy i bídy života. Ve vás je trvání toho, co lidé prostého ducha nazývají skutečností: věčného pohybu, věčné změny, která se nikdy nezastaví, nepřetržitěho vzniku a zániku bez začátku a bez konce, horečného snu života, který sní – nevím kdo, který se spřádá – nevím kolem čeho. Dnes tu ležíš v mém náručí, ale za padesát let půjdeš

světem jako zkušený a statný muž: Budeš to ještě ty? Jakým vláknem jste spojeni – co znamená to slovíčko „já“, které se den ze dne plní novým obsahem? V tom slově je moje naděje, teplo mých citů i palčivá příchut' mé odpovědnosti. Ano, bude to jediná a nedílná lidská bytost, která tu bude žít desítky let, která pozná čarovnou vůni nadějí, opojení radosti, suchou svízeľ vynucené práce i odříkání, pýchu vítězství i smutek zklamání. Proud života bude protékat touto hlavou a tímto srdcem – a z jeho nánosu se bude stavět pevnina světa, tvrdá půda tohoto břehu.

Díváš se mi do očí a v tom pohledu je tolik důvěry! Věř mi, že důvěra bolí. Budí ve mně pocit viny smíšený s vědomím povinnosti. Budí strach z budoucnosti.

Přivedli jsme tě na svět svémocí a hříchem? – Nebo jsi to bylo ty, které řídilo naše kroky, abychom se sešli, naše pohledy, abychom se poznali, naše srdce, tak že jsme zahoreli láskou a dali jsme ti hmotu lidského těla, abys je vytvořilo k svému obrazu a podobnosti? Přej mi té chvílky mystického zasnění, které překonává nestydatý výmysl hříchu. Přej mi té slabé úlevy v pocitu odpovědnosti za všechno, co během dlouhých let vzejde z minulé a dnes již nenávratné chvíle početí. Přej mi chvílky víry, že jsi samo toužilo na naši zem, mezi nás a do proudu našeho života, že jsme byli jen prostředníky tvé hledající, nadzemské vůle!

Mluvím k němu vzletná, nesrozumitelná slova – a ono se jen usmívá v pocitu blaženého klidu, bezpečnosti a důvěry. Nedá si vymluvit víru, že přišlo do dobrých rukou a že se na této zemi nemá čeho bát. Zkušenost je brzo vyléčí a rub života se zakrátko prozradí. Máme je varovat, že tu je na zemi kolem dokola plno nebezpečí, aby bylo ostražitě, aby se obrnilo nedůvěrou, aby žilo připraveno a takřka nepřetržitě ve střehu a v pevném postoji zápasníka? Či snad mu máme radši zatajit svoje zkušenosti a nechat je snít a stavět křehké stavby nadějí, aby samo, až přijde čas, poznalo z vlastního názoru pravou tvářnost země a lidí?

Vypadá to jako tragické rozcestí – ale je to opravdu logická hříčka. Zde není osudné „buď – anebo“ pro nikoho, kdo více miluje a méně zaměřuje. Záměrnosti věru potřebuje křeččí, když zákazníku bere míru a když mu pak stříhá na kabát. Ale k dítěti se přiblížte jako k člověku a jako rovný k rovné-

mu. A vypravujte mu spíše srdcem než naukově usměrněným rozumem. Krása je ta slavná brána, kterou vstupuje pravda do lidské duše. Nejvíce poučíte dítě tím, co před ním děláte, aniž vás napadne poučovat. Ve chvílích, kdy srdce hoří přátelstvím, kdy se dítě těší na každé slovo, které uslyší, když si hraje a nevychází z překvapení, jak dobří jsou lidé a jak krásné jsou věci na světě – v takových zasvěcených okamžicích se přelévá nehmotné bohatství myšlenek a citů z duše do duše, padají přehrady věku a tvoří se společenství mezi námi a dětmi, které již nikdy život nerozloučí.

Proto zní stará, moudrá rada: Vychovávejte, rodiče, především sebe samé, abyste nepohoršili svých dětí! Z ničeho nic není. Máte-li suché a prázdné duše, nedáte dětem nic dobrého. Snad vás život tak udupal, že jste jako mlat, po kterém už marně stéká každá vláha; na němž nemůže už nikdy nic vyrašit, zazelenat se a vykvést? Nevěřte tomu – nikdy není pozdě. Každá půda se dá zkyprtit – a život jen hýří zárodky, které mohou změnit tvářnost země. Snad jen špatně žijeme a z vlastní viny a neschopnosti budujeme domněle nutnou zákonitost mravních a sociálních řádů. Přijměte veliký dar, který vám nabízí dítě, když k vám toužebně vztahuje svoje růžové dlaně: „Pojďte si hrát, staňte se na chvíli dětmi, vzbudte v sobě novou důvěru v člověka, v život a v sebe! Uvěřte zase na chvíli, že je v činnosti větší radost než ve výsledku, že je možné všechno!“ – Věřím, že je možno i přebudovat mizernou budovu dnešní civilizace – i zotvírati

okna a dveře a vypudit zatuchlý smrad minulosti, který nás dusí, otravuje a okrádá o potěšení z práce. Ale není to možno bez omlazení života, bez návratu k novému dětství evropského lidstva.

Jen dítě vám může vrátit mládí. Duch jara se vznáší kolem něho jako neviditelný oblak, a prolíná každým, kdo dovede upřímně a bez výhrad otevřít srdce jeho vlivu. Ale musíte zapudit z mysli nespravedlivou morálku desatera, která snad slouží ke zdraví jen suchým duším kněžských zamračenců. Proč se má dítěti ukládat za povinnost, aby ctilo otce svého a matku svou? Úcta se nedá nikomu ukládat. Ukládat se dá jen zevní chování – a není-li za ním skutečné přesvědčení, je to holá a nedůstojná lež. Chcete-li, aby k vám mělo dítě úctu, chovejte se podle toho. Ale já sám – ač se nechci klásti za vzor – neskonale více toužím po lásce než po úctě. A pro veliké lidské stádo mi stačí předpis právní: „I když nemůžeš mít rodiče v úctě, chovej se k nim, jak se sluší na řádného občana.“ Právo je poctivé. Chce jen chování a dovede je vynutit, je-li třeba. O desateru se to nemůže říci. Prikazuje více, než může. A právo jest i mnohem bližší spravedlnosti, protože ukládá také rodičům povinnosti k dětem. Desatero je krutě jednostranné. Chybí tam druhá věta: Rodiče, ctěte svoje děti, abyste nezradili jejich důvěru, abyste splnili povinnost, kterou jste přijali, postavivše je na tuto zem, plnou nebezpečí a krutosti.“

Dítě je maličké, a člověk si navykl sklánět se k němu. A tahle zevní a tělesná věc nás zatěžuje i tehdy, kdy nás dítě už tělem přerostlo. Skláníme se k mladým lidem, ačkoli k nim máme vzhlížet jako ke vzoru.

Být do smrti jako dítě: zachovat si jeho důvěru a lásku k životu, zachovat si jeho nevinost a touhu po pravdě – přes všechna trpká rozčarování. Zachovat si mysl otevřenou a lačnou toho, co přichází, co se rodí a probíjí se houštím a trním předsudků. To jsou nenahraditelné dary přátelství s dětmi, přátelství, které kvete jen na záhonu rovnosti a svo-

body. Udělejte jim radost v den zimního slunovratu! Je to jejich svátek. Ale sedněte si k nim na zem, abyste je nepřevyšovali svým zestárlým tělem. Buďte sami dětmi – a nejen dnes.

Nepohrdejte jejich bolestmi a smutky, nesmějte se jejich pláči. Jejich tragédie nejsou o nic menší než naše. Některé rány zanechávají v jejich duši nezhojitelné jizvy po celý život – některé radosti jim budou svítit do poslední hodiny. Ale skloňte se před zákonem jednoty v mnohosti! Vylučte ze svého slovníku slovo „cizí“. Není cizích dětí. Všechny jsou naše a my jsme jejich. Zničit se musí

utrpení dětí. Vždyť jsou bez viny na té bídě, kterou na svět přinesla nízká vášeň a zaslepenost držitelů moci. Všichni jsme spoluvinni: urovnejme dětem cestu do života a odstraňme její hrozivá nebezpečí!

Naše povinnosti jsou těžké. Ale bude veliká a slavná útěcha, až budeme vzpomínat, jak jsme se snažili a nic nevynechali, abychom shladili svou vinu a splnili povinnost. Ze všeho nám snad jednou nezbude nic než čisté a krásné vědomí: s dětmi jsme se radovali, s nimi trpěli – a nikdy jsme je nezahladili.

(1934)

Přechodní generace

Josef Rosenzweig-Moir

Na duších vrstva prachu leží
a výší se rok od roku.
Přemůžem v sobě jenom stěží
potomky starých otroků.

Prohnilé modly porážíme.
Jak roste světlo, touha dne!
A zatím na dně duše dříme
modla, jež všechno ovládne.

Jsme nějak v půli rozlomeni
a nic nás asi nezcelí.
Jdem smutni ve svém utrpení,
unaveni a nesmělí.

Mlhavý závoj na vše padá
a věci tratí barvu svou.
Vráskami zryta čela mladá
a chvíle příliš rychle jdou.

Jasně se dívat nedovedem,
hledíme jaksi zkřiveně.
Všechno se jeví v světle šedém
a život ztrácí na ceně.

Vím: Z noci temné bílým ránem
až celý kraj se rozjasní,
my nerozhodni v slunci stanem,
my, věčně v sobě nešťastní.

(1908)

Josef Rosenzweig-Moir (1887–1944) navázal za studií přátelství s S. K. Neumannem, Jiřím Mahenem, Michalem Káchou a dalšími osobnostmi tehdejšího

anarchistického hnutí. Přispíval poezií do anarchistických tiskovin a v letech 1906–1908 vydal dvě básnické sbírky. Později se živil jako advokát.

Svému synovci básníku Jiřímu Ortenovi zprostředkoval vydání prvních básní. Zahynul v koncentračním táboře v Osvětimi.

Jak si kozlík postavil domeček

Pohádka z tropické Afriky (Beninu), od kmene Betamariba

Kozlík měl před svatbou. Namluvil si krásnou strakatou kozíčku s velkýma černýma očima a hebkou srstí. A protože ji měl moc rád, chtěl postavit hezký a bezpečný domek, nový domov pro sebe a svoji nastávající.

Několik měsíců strávil kozlík každou volnou chvíli prací. I v poledne, když všichni leželi ve stínu a žhavý vzduch se tetelil horkem, neúnavně vyráběl cihly z hlíny, lepil z nich zdi, přenášel břemena. Dřel se do úmoru, ale nakonec byl domek postavený.

A jak byl krásný! Velký, s věžičkami, silnými zdmi a stříškami z rákosí. Všichni kozlíka chválili, jak je šikovný, a on se moc těšil, jak bude překvapený jeho milá, až si ji do domečku přivede.

Nejprve ale kozlík zašel za želvákem, který byl známý svou moudrostí a schopností předpovídat budoucnost. Želvák se dlouho radil se svými medicíny a pak povídá: „Ten domek ti přinese mnoho radosti, ale také závist. Hrozí ti nebezpečí. Aby ses zachránil, musíš mít v domku med. Víc nevím.“

Jednou přes poledne spal kozlík před svojí chaloupkou, pěkně v jejím stínu, když tu ho vzbudil strašný puch. Do tváře mu funěla hyena! Před obličejem viděl její smrduté tesáky.

Hyena povídá: „Tenhle domek se mi moc líbí. Teď bude můj. A ty koukej mazat.“ V chudákovi kozlíkovi by se krve nadořezal. Prosil, vysvětloval, že má před svatbou, sliboval hyeně, že jí pomůže se stavbou jejího domku. Ale hyena jen vycenila zuby a kozlíkovi nezbylo než se klidit, pokud nechtěl mít místo svatby funus.

V tu chvíli šel kolem lev. Kašlal a stěžoval si, jak ho trápí záducha: „Hrozně mě pálí na plicích, to snad bude moje smrt.“ Kozlíkovi svítila naděje. „Znám recept na výborný lék proti kašli, ten by jednoho vytáhl hrobníkovi z lopaty. Ještě nikdy mě nezklamal. Problém ale je, že jednu přísadu je těžké získat.“ „Co to je? Já seženu všechno!“ vybafl hned lev. „Hyení plíce,“ na to kozlík.

Lev se zahleděl na hyenu a ta se roztřásla strachy. „Přece bys mi neupřela pomoc. Vždyť nechci tak moc, jen tvoje plíce,“ zabručel lev a jednou ranou své mohutné tlapy hyeně přerazil vaz. Kozlík připravil lék z medu, ze kterého se lev brzy uzdravil, protože med je velice zdravý, zvláště na kašel.

A už nikdy kozlík nevysedával před domem, ale upravil si jeho střechu tak, aby na ní mohl odpočívat. Oslavil svatbu a ve svém krásném, bytelném domku prožil se svojí rodinou krásný život, obklopen kůzlátky, až z něho byl úplný stařeček.

A protože ten jeho domek se tak osvědčil, stavějí si takové od té doby i lidé ze širokého okolí. Takovým domkům se říká tata somba.

Proč létá netopýr v noci

Pohádka od Jorubů ze západní Afriky (Nigérie, Benin)

Netopýr se chystal na návštěvu rodičů své ženy. Protože netopýři nechodí, ale létají a k létání potřebují mávat křídly, potřeboval netopýr, aby mu někdo odnesl jeho jídelní tykev (půlka vydlabané tykve se totiž v Africe používá místo talíře). Zašel tedy za kozou, jestli by s ním neposlala kůzlátko.

Mamince koze se ten nápad vůbec nelíbil, ale kůzlátko z něj bylo nadšené a prosilo: „Maminečko, pusť mě, to bude prima výlet!“ Tak se nakonec nechala umluvit. Druhý den se netopýr a kůzlátko vydali na cestu. Netopýr poletoval mezi stromy, kůzlátko poskakovalo po pěšině, cesta jim vesele ubíhala.

Jenže netopýrovi se začalo honit hlavou, že rodiče jeho ženy pro něj určitě připravili hostinu, a když vzal s sebou kůzlátko, bude se s ním muset podělit, což se mu tedy rozhodně nechtělo. A tak povídá: „Ono by vlastně bylo neslušné přijít k příbuzným hned s jídelní tykví, jako bychom čekali, že nás pohostí. Raději tu tykev nech tady v rošti.“

A šli dál, až dorazili do vesnice netopýrových příbuzných. Ti je pěkně přivítali a netopýrova švagrová začala nosit na stůl spousty dobrot: maniokovou kaši se žlutou kořeněnou omáčkou, pečenou rybu, smažené kousky zeleniny, kuřecí stehýnka v arašídové omáčce, pečené banány a fazole v palmovém oleji. Neto-

pýr povídá kůzlátku, že teď by potřeboval svoji jídelní tykev, aby pro ni zaběhlo. Chudák kůzlátko už bylo celé uondané a hladové, sliny se mu sbíhaly, ale co mohlo dělat, vždyť kvůli té tykvi ho netopýr vzal s sebou.

Než se kůzlátko vrátilo, netopýr si nacpal břich i bez jídelní tykve a všechno zbaštil, takže na kůzlátko nic nezůstalo. A ještě frfňal, kde bylo tak dlouho, že musel jíst bez své tykve a i tak mu všechno vystydlo.

Pak všichni dlouho seděli kolem ohně a povídali si. Než šli spát, vzal si netopýr švagrovou stranou a povídá jí, jestli by jim zítra nepřinesla snídani ještě za tmy, aby mohli hned za svítání vyrazit na cestu. Kůzlátko nemohlo hlady usnout, kručelo mu v bříšku a usnulo až k ránu. Netopýr zase všechno snědl sám, a když se kůzlátko probudilo, pokrčil rameny, že moc dlouho vyspávalo, snídane už je fuč a oni musejí vyrazit zpátky.

Na rozloučenou dostal netopýr od příbuzných pěknou výslužku, tu složil do tykve a vydali se na cestu. Ubohé kůzlátko sotva pletlo nožičkami, hladové, nevyspalé a ukřivděné. Bylo mu úplně do breku. Doma si stěžovalo, jak se k němu netopýr zachoval. Maminka koza se hrozně rozzlobila a ošklivě netopýrovi spílala. Uslyšel to želvák a slíbil, že netopýra za jeho hamižnost vytrestá.

Po nějaké době si netopýr řekl, že by bylo hezké nechat se zase pohostit od příbuzných, a sháněl někoho, kdo by šel s ním a nesl mu jeho jídelní tykev. Nabídl se mu želvák.

Druhý den se vydali na cestu. Po nějaké době netopýr zase povídá, že nosit jídelní tykev rovnou s sebou je vlastně trapné a aby ji želvák nechal v rošti. Želvák přikývl, ale nenápadně si tykev dal do brašny, kterou si nesl přes rameno. U příbuzných šlo všechno jako posledně, a když začala švagrová nosit na stůl, netopýr poslal želváka pro tykev. V duchu už se radoval, že želvák je pomalý, hostinu zmešká a on bude moci všechno sníst sám. Jenže želvák se vrátil i s tykví za pár minut (však ji měl celou dobu s sebou v brašně).

Netopýrovi zklamáním, že se bude muset dělit, přestalo chutnat. „Jak je to možné?“ honilo se mu hlavou pořád dokola. Byl z toho úplně otrávený a než se vzpamatoval, zbaštil mu želvák celé pohoštění.

Netopýr nemohl v noci hlady usnout, pořádně zabral až k ránu. Krátce nato přinesla švagrová snídani. Želvák už ji čekal. Pěkně se najedl a zbytky jídla omazal netopýrovi kolem tlamičky. Když se netopýr probudil, čekaly na něj už jen vymetené podnosy. Strašně se rozčilil a rozlícen. Začal vyvádět, že se vůbec nenajedl. Seběhla se celá vesni-

ce. To se velice dotklo jeho tchá-
na i švagrové – v jejich domě že
by host zůstal o hladu? Vždyť
netopýra pokaždé pohostili tím
nejlepším! Tu někdo vykřikl,
že netopýr má od jídla umatla-

nou tlamu! A opravdu, netopýr
měl hubu celou zamazanou od
všech těch dobrot, které švagro-
vá připravila k snídani.
Netopýr měl z ostudy kabát,
celá vesnice ho vyprovodila

s posměchem a jeho pověst ne-
vděčného nenažrance se šířila
široko daleko. Kde se ukázal,
všichni se mu smáli. Od té doby
se netopýr stydí a raději létá je-
nom v noci.

Ha ha ha! Hele!
špinavý prase!

Ale já za to nemůžu!

Ale můžeš! Proč
by se jinak říkalo
těba; zaprasený?

Kdybych mohla
svobodně žít, viděli by
ste, jak sem čistotná!

No jasně! Sváděj to na ty,
co za tebe uklízej!

Má pravdu! Je dokázáno,
že prasátka jsou jedna z
nejčistotnějších zvířat
vůbec!

Zase ty? Kazíš
zábavu!

Ne, jen se
zastávám ostatních

Můžu si půjčit
trochu slámy?

Jasně.

Jupíí! Děkuju!
Jsem volná!

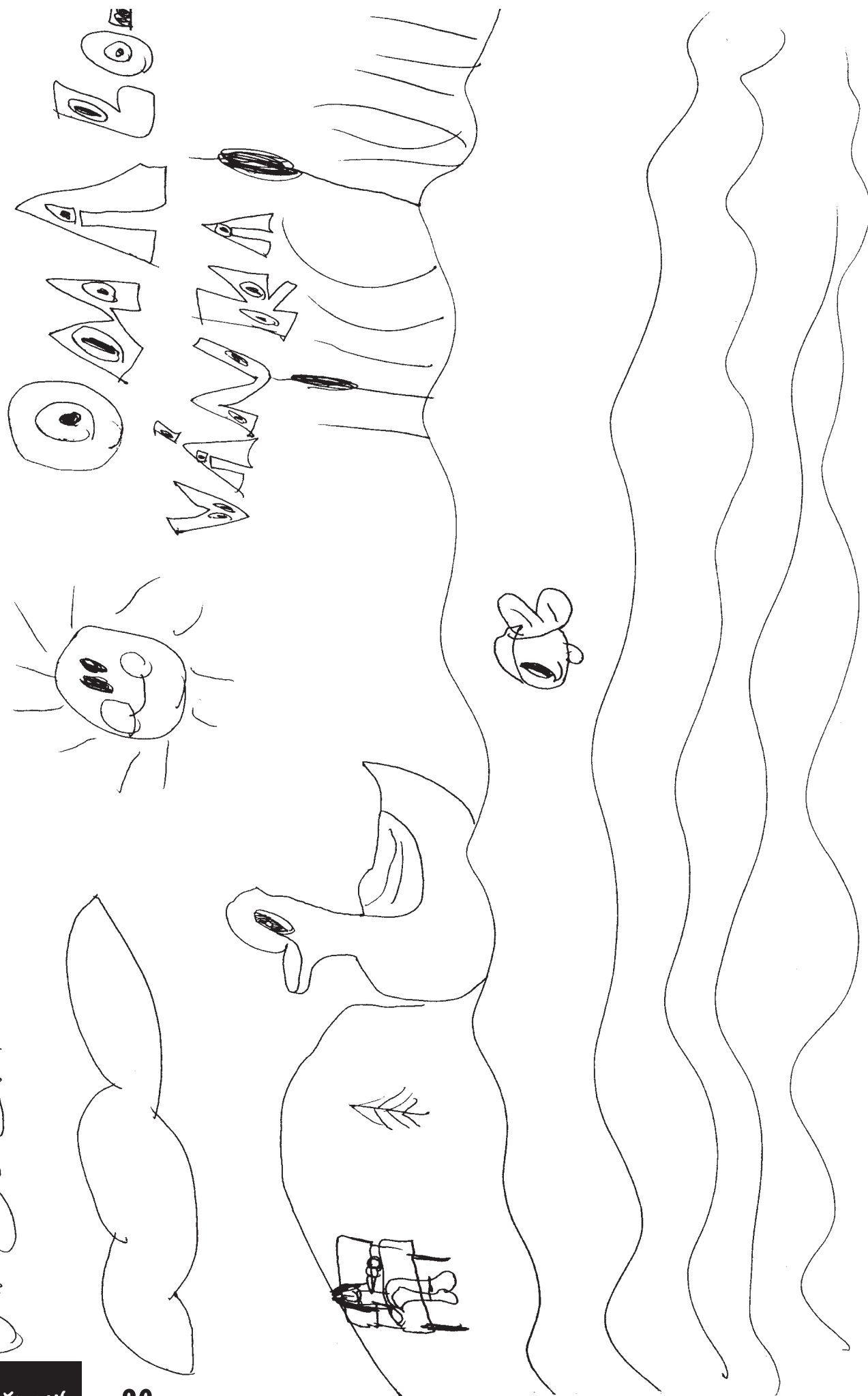

Mějte se!

cvak

ODZUZANÝ PEL / KAŇOVKÁ

Jak z krabičky od sirek sestrojit přístroj na fotografování

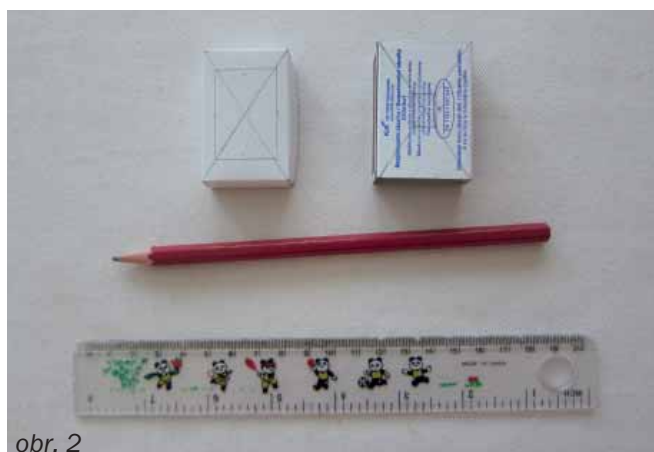
Kdo říká, že na pořízení pěkné fotografie je třeba mít drahý fotoaparát, ten nemá tak docela pravdu. V jednom z minulých čísel Klíčení jsme si slíbili návod na výrobu jednoduchého fotoaparátu, který je možné vytvořit třeba – z krabičky od sirek. Pro ty z nás, kteří jsme se na návod těšili, i pro ty, kteří nevěřili, že je něco takového možné, přinášíme podrobný návod. V něm si řekneme, jak postupovat, abychom obyčejnou krabičku od sirek úspěšně přetvořili na roztomilý a funkční fotoaparátek. Není se čeho bát, výroba není tak složitá, a už vůbec není nákladná. Většina potřebných věcí se najde v každé domácnosti.

obr. 1

Budeme potřebovat obyčejnou tužku, černý lihový fix (nejlépe s tlustou stopou), pravítko, nůžky, dvě prázdné krabičky od sirek, co nejtenčí špendlík nebo jehlu, malý tenký kovový plíšek (snadno poslouží např. plechovka nebo alobal), černou lepicí pásku, řezák a dva (nejlépe černobílé) filmy do klasických fotoaparátů – pozor: jeden musí být prázdný, druhý musí být nový (obr. 1).

Nejprve obě části jedné z krabiček pečlivě rozdělíme obyčejnou tužkou a pravítkem podle diagonálních os. Je třeba, aby úsečka opravdu přesně propojila protilehlé rohy. Poté snáze vytvoříme obdélník, který bude mít na té části krabičky, kam se obvykle vkládají sirky, podél delších stran (na obrázku vertikálních) od okraje vzdálenost asi 0,5 cm a u kratších stran (na obrázku horizontálních) asi 1 cm. Na té části krabičky, kde jsou umístěna škrtačka, bude obdélníček menší. Podle obrázku je to od horního a dolního okraje asi 2 cm, a zleva a zprava méně než 1,5 cm (obr. 2). Pomocí řezáku vyznačené obdélníky opatrně vykrojíme. Poté vyřízneme z plechovky část, kterou nůžkami upravíme do velikosti o něco málo větší, než je obdélník v té krabičce s plochami na škrtačení. Dostaneme tak malý plíšek, který po úpravě poslouží coby velmi jednoduchá obdoba objektivu u profesionálních fotoaparátů (obr. 3).

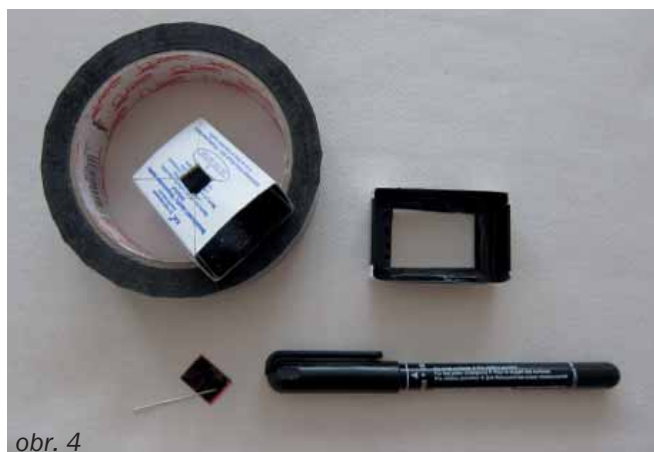

obr. 2

obr. 3

Do středu plíšku tenkou jehlou nebo špendlíkem uděláme velmi malý otvor, dobré by bylo dosáhnout rozměrů cca 0,2 mm. To se samozřejmě nedá přesně změřit, ale rozhodně neprotahujeme celou jehlu skrz nebo podobně zbytečně nezvětšujeme náš „objektiv“. Nyní černým lihovým fixem zabarvíme vnitřní části obou krabiček a jednu stranu plíšku, abychom docílili co nejvyšší ochrany před pronikáním světla, které budeme chtít nechat do naší dírkové komory pronikat pouze a jedině naší statickou clonou – dírkou v plíšku (obr. 4).

obr. 4

Aby ochrana před pronikáním světla do naší kamery obskury (temné komory) byla ještě lepší, můžeme tam, kde je to možné, nalepit černou lepicí pásku. Tou také připevníme plíšek (zabarvenou stranou směrem dovnitř), který umístíme přes otvor v krabičce s menším vyříznutým otvorem (obr. 5).

obr. 5

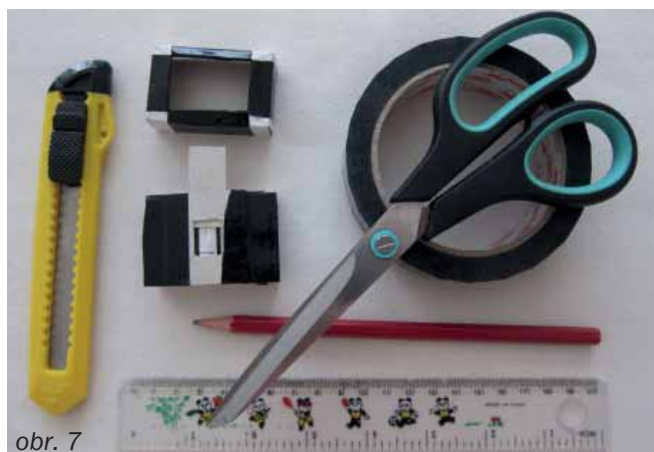
Na začátku jsme si připravili dvě krabičky od sirek. Z jedné už máme tělo pro náš aparát, z druhé do něj zhotovíme jednoduchou závěrku. Z dosud nevyužitých krabiček od sirek odstříháme obě části na škrtání. Zbudou nám dvě samostatné plochy – vršek a spodek krabičky. U jedné části nůžkami zkrátíme delší strany asi o 1 cm. Tužkou a pravítkem opět propojíme oba protilehlé rohy a uprostřed kolem spojnice vyřízneme takový čtvereček nebo obdélníček, aby odpovídal přibližně menšímu otvoru, který jsme před chvílí přelepili plíškem. Z druhé části vystříháme úzký pás, který by měl mít na šířku přibližně rozměry škrtátka (obr. 6).

obr. 6

V této fázi použijeme řezák, kterým znovu opatrně vyřízneme tužkou naznačený rámeček. Ten umís-

tíme přes díрку v plíšku přibližně tak, aby byla ve středu přiloženého rámečku. Horní a dolní strana rámečku kopírují horní a dolní stranu těla fotoaparátu. Přiloženou část zafixujeme tak, že ji po obou stranách přelepíme černou lepicí páskou. Postavíme-li teď rodící se fotoaparát na výšku, uvidíme, že nahoře vznikla škvíra mezi plíškem a rámečkem, který jsme tam právě nalepili. Do ní můžeme protáhnout onen úzký pás o velikosti škrťátka. To později bude plnit funkci ručně regulovatelné spouště. Hned můžeme vyzkoušet, jak se s ní manipuluje nahoru a dolů (obr. 7).

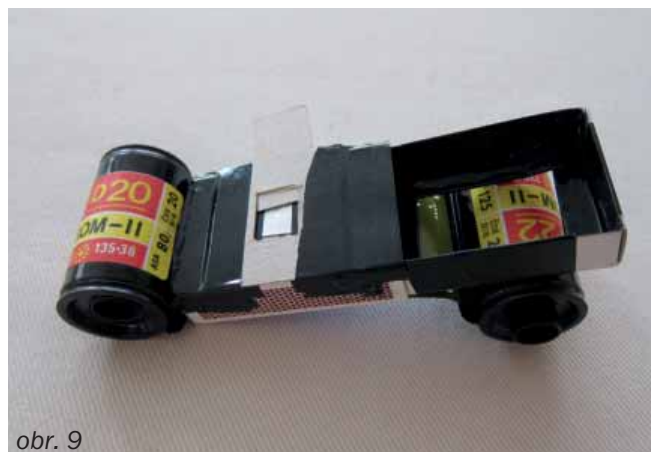

Blížíme se do finíše! Teď zbývá položit tělo naší kamery na pracovní stůl „objektivem“ nahoru a z levé strany přiložit nepoužitý film (cívku-zobáčkem nahoru). Poté z něj odvineme tolik, aby bylo možné filmový pás prostrčit skrz krabičku na druhou stranu, kde máme špulku od již použitého filmu (cívku-zobáčkem dolů). Z této prázdné kazety musí koukat už jen krátký ocásek filmového pásu. Tento ocásek dáme přes odvinutý filmový pás z levé části a průhlednou lepicí páskou je spojíme k sobě. Zatímco kazeta od filmu na levé straně je těsně u krabičky, na pravé straně si musíme nechat mezeru asi tak velkou, abychom jí poté protáhli vnitřní část krabičky (obr. 8).

Tu nyní vložíme dovnitř tak, aby strana, co sloužila jako dolní část krabičky od sirek – a kam jsme vyřízli otvor – zůstala dole. Následně odvineme do prázdné kazety vpravo tolik filmu, aby obě kazety těsně přiléhaly k tělu aparátu. Ještě znovu odvineme pokud možno přesně takové množství filmového pásu, které jsme předtím znehodnotili osvětlením, když jsme jej protahovali skrz krabičku. Kolikrát je třeba cívku otočit o 360°, se samozřejmě těžko odhaduje a nikdy si nemůžeme

být zcela jisti, že budeme fotit přesně tak, abychom měli celý snímek nastavený správně. Nežádka se stane, že je zobrazovaný obraz rozpůlený. Až samotnou praxí je možné dosáhnout větší jistoty (obr. 9).

Úplně na závěr naší dírkovou komoru kolem do kola oblepíme ve větší míře černou lepicí páskou. Utěsní se tak všechny škvíry propouštějící světlo, aparát dostane bytelnější a kompaktnější podobu a také originální vzhled (obr. 10–12). Hotovo!

obr. 11

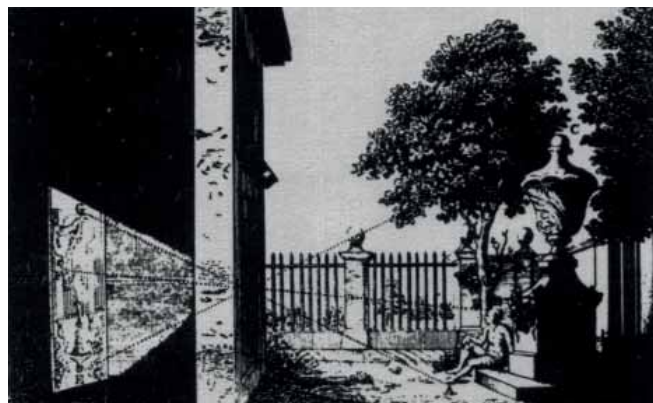
obr. 12

S tímto přístrojem můžeme vyrazit trénovat. Říkáme trénovat, protože zpočátku bude opravdu nutné naučit se správně odhadnout, jak daleko umístit kameru obskuru od předmětu, který chceme zachytit, aby tam byl celý a v požadované kompozici. Stejně tak není jednoduché rozhodnout, na jak dlouho je třeba vysunout „spoušť“ a nechat pronikat světlo, aby se obraz, který chceme vyfotit, správně zachytil na světlocitlivý materiál (v našem případě film, ale je možné použít i fotopapír). V zásadě platí, že běžný film je (v porovnání s fotopapírem) značně citlivý a za slunečního počasí stačí i čas kolem jedné až dvou sekund. Doba se prodlužuje, pokud je zataženo, nebo dokonce šero – to je potom třeba i několika desítek sekund. Hodně také záleží na tom, jak malou či velkou díрку do kovového plíšku jsme vyrobili. Pokud bude větší, logicky je nutné vystavit film osvitů po kratší dobu a naopak. Velikost dířky je důležitá také např. z hlediska dosažení ostroty obrazu. V tomto případě obecně platí, že čím menší dířka, tím ostřejší obraz. Nefunguje to sice donekonečna, v určité fázi by už došlo k tzv. ohybu světla, který by obraz deformoval, ale tím se teď netrapme. Navíc zde do hry vstupuje další veličina, a to cosi, co by šlo označit jako ohnisková vzdálenost – lépe řečeno vzdálenost mezi rovinou, kde je uložen film, a naší špendlíkovou dířkou. U kamery obskury z krabičky od sirek jsou to necelé 2 cm, ale na stejném principu si můžeme vyrobit i kameru obskuru z plechovky od kávy nebo krabice od bot. Takový přístroj se potom chová zase trochu jinak. Ke všem zmíněným otázkám existují vzorečky,

kteřé nám po zadání vlastností a rozměrů naší kamery obskury poskytnou ideální dobu expozice atd. Tím se ale prozatím vůbec nenechme stresovat. Ostatně ani sebedůkladnější výpočty nás v případě amatérsky vyrobeného přístroje zcela nezabaví nutnosti experimentovat. Hlavní je nebát se, že se to nepodaří, a zkoušet různé expoziční časy u fotografování stejného objektu za stejných světelných podmínek krátce po sobě. Tím se značně zvýší naděje, že alespoň některý z těchto snímků bude podle našich představ. Na začátku se doporučuje fotografovat nehybné předměty a mít aparát také jakoby na stativu (lze ho připevnit modelínou nebo lepicí páskou). Až zjistíme vhodnou dobu osvitů a vzdálenost od fotografovaného objektu, můžeme pokračovat v testování pokročilejších možností. Mezitím se ale také musíme naučit film vyvolávat, což není zrovna nejjednodušší věc a je k ní potřeba speciální náčiní. I to je ovšem možné zvládnout doma, chceme-li být soběstační.

Je samozřejmě pravda, že dnešní moderní aparáty mají schopnost zachytit technicky téměř dokonalé snímky a že focení s nimi je mnohem pohodlnější, ale vynalézavost, náhoda a kouzlo nechtěného u vašeho podomácku a vlastnoručně vyrobeného „sirkoně“ dokáže vyprodukovat neopakovatelné, velmi působivé a naprosto originální snímky. A hlavně: je to mnohem větší dobrodružství!

Předchůdci fotoaparátu byly právě kamery obskury. Byl to původně optický přístroj, jehož princip znal už Aristoteles v roce 350 před naším letopočtem. Jeho užívání se rozšířilo za renesance, kdy umělci začali záměrně využívat zákony malířské perspektivy. Na počátku 19. století využili kameru obskuru objevitelé nejstarších fotografických procesů.

Principy libertinské výchovy

Tonda Kováč

V šestém čísle Klíčení jsme otevřeli téma libertinské výchovy. V textu nazvaném „Úvod do libertinské výchovy“ jsem shrnul to, o čem si myslím, že by mělo být řečeno dříve, než se začneme blíže seznamovat s jejími principy. Nyní nahlédneme do tématu trochu hlouběji. Ten, kdo očekává seznam jednotlivých principů a jejich jednoduché vysvětlení, bude však zklamán. Jelikož je libertinská výchova výchovou radikální, míří k samotným kořenům, jež jsou základem pro růst a rozvoj svobodného člověka. K praktickým metodám se tak budeme dostávat postupně s tím, jak se budeme zabývat jednotlivými fázemi vývoje dítěte. Z hlediska srozumitelnosti se spolu s principy a metodami budeme muset zabývat také překážkami, které zavádění svobodných výchovných metod brání.

Nejvíce budu čerpat ze stránek Anarchist FAQ, sekce J.6,1 kde autoři kapitol zaměřených na výchovu dětí a mládeže varují, že se nejedná o žádný manuál. Žádný takový manuál totiž ani existovat nemůže. Takový výčet nepružných pravidel by jednoduše ignoroval fakt, že každé dítě a prostředí, ve kterém vyrůstá, je unikátní, a proto vyžaduje unikátní přístup od svých rodičů. K následujícím větám proto přistupujme kriticky, stejně jako ke všem jiným textům. Nemají sloužit k zasévání nových dogmat, ale jako nástroj pro vyvrácení těch sta-

řích a zdroj inspirace v jedné z nejdůležitějších fází života, kdy mnoho lidí zbytečně slevuje ze svých ideálů.

Jít příkladem

Když řeknu, že bychom měli jít dětem příkladem, vyzní to jako jedno z klíšé konvenční výchovy. Pravdou je, že běžné výchovné metody se o dospělý „vzor“ opírají, jenomže selektivně. Je nežádoucí před dítětem pít alkohol, nebo kouřit – zároveň je ale běžné dítěti uštedřit políček za to, že praštilo svého kamaráda, nebo na něj zařvat „Ticho!“ v momentě, kdy se zdá být příliš hlučné. „Jít příkladem“ pro nás znamená hlavně uvědomit si přebírání vzorců chování dětí od rodičů. Jde o zkoumání vlastního chování a porovnávání s „nežádoucím“ chováním dítěte. Když tohle zvládnou, nepřekvapí mě, že moje dcera experimentuje s kouřením, zatímco jsem sám kuřák. A nepřekvapí mě ani, že můj syn neváhá udeřit o hlavu menšího chlapečka, když já neváhám udeřit o několik hlav menšího syna.

Chování rodičů je proto pro svobodný vývoj dítěte velmi důležité. Dítě se napodobováním rodičů učí – dělá to, co rodiče dělají, ne to, co říkají. Jeho chování se neformuje ve vakuu. Formuje ho prostředí, ve kterém vyrůstá. A žádné příkazy ani tresty tento přirozený proces nezastaví. Právě chování

rodičů může být zároveň největší překážkou svobodné výchovy. Rodiče se proto musí mít na pozoru, aby nejenom říkali správné věci, ale aby se v zájmu svobodného vývoje svých dětí chovali jako anarchisté.

Životní energie

Libertinská výchova je prostředkem, pomocí něhož je respektována a rozvíjena individualita dítěte. A od toho se pochopitelně odvíjejí její metody. Jako rodiče praktikující libertinskou výchovu, bychom se od začátku rodičovství měli vyvarovat potlačování životních energií dítěte. To se děje převážně skrze potlačování jeho verbálních, pohybových a sexuálních projevů.

Lidé jsou od narození učeni, aby nebrali v úvahu své tělesné pocity. Vzhledem k oidipovskému komplexu patriarchální rodiny si rodiče často dávají nejvíce záležet na kázeňských opatřeních proti sexuálnímu vyjadřování dětí. Proto jsou všechny projevy, co se jen zdánlivě jeví jako erotické, považovány za „špatné“, „živočišné“ apod. Na řadu přicházejí tresty. Ještě nedávno převážně fyzického, dnes již zesměšňujícího charakteru. Z tohoto důvodu začne vnímání tělesných pocitů dítěte velmi brzo vzbuzovat úzkost, která kromě dalších nepříznivých projevů vede k chronickému svalovému napětí. Tím si tělo vytváří obranu proti „nežádoucím“ tělesným pocitům.

Svalové napětí vede například k mělkému dýchání, které je často mylně diagnostikováno jako špatný návyk. Mělké dýchání snižuje objem životní energie, která je schopna proudit v těle. V důsledku toho dochází k zatuhnutí břišních svalů a svalů pánevního dna, což dále vede k degradaci sexuálních pocitů. Postupem času začíná být stupňování svalového napětí nevědomé. Lidskou osobnost pak prostupuje prázdnota a nedostatek životního elánu. Vedle vážných psychických problémů má vytváření svalového napětí velký vliv i na problémy fyzické, jako například bolesti zad a nemoci odvozené od respiračních problémů zmíněných výše.

Otec libertinské výchovy Wilhelm Reich tvrdil, že běžný muž nebo žena nemůže v naší společnosti spontánně nabrat přirozený plnohodnotný dech. U většiny lidí brání plnohodnotnému dýchání nevědomé svalové napětí. Přirozenou reakcí na překážky v dýchání je potom úzkost. Z toho důvodu jsou lidé vyrůstající v represivních kulturách, jako je ta naše, sužováni chronickou úzkostí. Obranou před touto úzkostí je pak další svalové napětí, které dále prohlubuje neschopnost plnohodnotně dýchat, a bludný kruh se uzavírá. S takovou lze brát doslovně myšlenku individualisty Maxe Stirnera, že „člověk se v naší autoritářské společnosti, se svou život popírající atmosférou založenou na trestech, výhrůžkách a strachu, nemůže ani nadechnout“.

Jak jsme již řekli, mezi další časté chyby patří potlačování verbálních projevů. K tomu Reich poznamenal: „Malé děti procházejí fází vývoje, charakte-

rizovanou energickou aktivitou hlasového svalstva. Radost, kterou malé děti pociťují při vydávání hlasitých zvuků, je mnoha rodiči považována za patologickou agresivitu. Děti jsou tudíž kárány, aby nekřičely, zůstaly klidné apod. Impulzy hlasového ústrojí jsou potlačovány, jeho svalstvo se stává chronicky chabé a dítě se stává tiché, „vychované“ a odtaziťé. Důsledky této špatné výchovy se brzy projevují skrze zažívací potíže, všeobecnou apatii, bledost apod. Způsobeny jsou takto pravděpodobně také poruchy řeči a zpomalení jejího vývoje.“²

Podobným způsobem se projevuje i potlačování pohybových projevů. Rodiče často brání dětem v pohybu nejenom z důvodů „výchovných“, ale také ze strachu, že se jim něco stane. Když dítě někde svévolně pobíhá, zdá se být nevychované. Když někam leze, tak ho okřikujeme, aby slezlo, nebo spadne a zraní se. Jenomže děti budou svévolně pobíhat a šplhat, ať chceme nebo ne. Pokud jim to budeme zakazovat, budou se stejným způsobem projevovat za našimi zády a tam je riziko zranění mnohonásobně vyšší. Pedantská výchova pak brání pohybu na každém kroku a vystavuje děti riziku vážných psychických a fyzických problémů. Zvláště destruktivní je bránit v pohybu dětem, které jsou považovány za hyperaktivní.

S odkazem na svou praxi v psychiatrii Wilhelm Reich tvrdil, že prakticky všichni dospělí v naší společnosti mají psychické problémy určitého stupně. Somaticky se pak projevují budováním něčeho, co lze přirovnat k jakémusi „svalovému brnění“. Jedná se o chronické

svalové napětí a křeče v různých částech těla. Novorozenci, kteří si toto brnění ještě nestihli vybudovat, a lidé, kteří ho jsou schopni alespoň na chvíli uvolnit, si mohou užívat libidinózního proudění životní energie. Neobrněný organismus automaticky prožívá potěšení s každým nádechem. Tyto pocity napovídají, že stojí za to žít a že život je opravdu vzrušující. Všechny otázky o „smyslu“ nebo „významu“ života – pokládá pouze „obrněnými“ lidmi – činí zcela zbytečné.

Přirozená seberegulace

Termíny sebeovládání a sebekontrola ve mně evokují traumata donucovací a rigidní křesťanské morálky a jejich skutečný význam vidím v sebeponižování. Budu tedy používat podivně vyznívající termín seberegulace. Přirozené seberegulace můžeme dosáhnout pouze absencí trestu, nátlaku, výhrůžek, moralizování, kárání, potlačování lásky apod. Progressivní pedagog Alexandr Sutherland Neill poznamenal: „Seberegulace znamená víru v dobro lidské povahy; víru, že neexistuje a nikdy neexistoval prvotní hřích.“³ Podle Neilla děti, kterým byla od narození dána svoboda a které nebyly donucovány přizpůsobit se očekáváním rodičů, jsou schopné spontánně rozvíjet své sociální citění a učit se kvalitám, jako jsou laskavost, zdravý rozum, zájem o sebevzdělávání, respekt k odlišnostem druhých atd.

Na druhou stranu Reich říká, že jakmile je dítě jednou „obrněno“ skrze autoritářské výchovné metody, začnou se u něho dříve nebo později objevovat

sekundární projevy, které nazývá tzv. „biopatickým stavem“. Ten se v praxi může projevovat např. jako sklony k destruktivnímu jednání, sadismus, hamiznost, touha po moci, brutalita apod. Tyto sekundární projevy pramení z traumat způsobených potlačováním životních energií. Vyvíjejí se tehdy, když je člověk natolik „obrněn“, že ztratí schopnost čerpat životodárnou sílu z proudění svých energií. Člověk je pak schopen jenom takových emocionálních vyjádření, které mohou mechanicky projít hutným „pancířem“. Proto například u těžce „obrněného“ člověka, který se snaží vyjádřit lásku, můžou být emoce procházející stěnou „brnění“ natolik pokřiveny, že se na povrchu projeví násilným chováním k milované osobě. U takového jednání se pak tresty stupňují a způsobují další traumata. Jinými slovy, donucovací morálka (jednání podle shora stanovených pravidel) se k potlačení sekundárních projevů stává nezbytnou. Skrže tento proces dochází k obhajobě autoritářské výchovy. Nutno podotknout, že i Reich tvrdí, že v této fázi už dítě není

nadále schopno spontánního rozvoje seberegulace a jedinou možností zůstává autoritářská výchova. Neboli „dítě se sekundárními projevy cítí, že bez disciplíny nemůže fungovat“. Naopak dítě s přirozeně rozvinutou seberegulací „nemůže fungovat bez toho, aby mohlo přijímat svobodná rozhodnutí a bez svobody pohybu. Nemůže tolerovat disciplínu, stejně jako obrněné dítě nemůže tolerovat svobodu.“⁴ S tímto závěrem bych si dovolil nesouhlasit. Během tříleté praxe ve speciální pedagogice, třebaže se jedná o jiný obor, jsem se přesvědčil, že i děti s tím největším sklonem k násilí postupem času ocení otevřenost, porozumění a nedonucovací výchovné metody. Určitě to ale vyžaduje mnohem větší trpělivost a mnohem větší oběti. U dítěte, které si nese trauma despotické výchovy, na druhou stranu ale netrpí mentálním hendikepem, bych si dokázal představit, že k porozumění dojde ještě dříve.

Na závěr...

S tezemi, zda má člověk od přiro-

dy sklony ke spolupráci a solidaritě nebo naopak k soutěživosti a sobectví, lze polemizovat do nekonečna. Můžeme si být ale jisti, že je schopen obou vzorců chování. Největší vliv na lidskou povahu budou mít jistě výchovné metody, kterými v dětství prošel, a prostředí, v němž žije a které ho utváří. Z prací Wilhelma Reicha i S. A. Neilla lze usuzovat, že kdyby se nám přece jenom podařilo dítě uchránit od toho, aby si budovalo „svalové brnění“, nebude takový človíček schopen v současném světě žít. Nezbyvá než zavádět do výchovy tolik svobodných principů, kolik nám prostředí, v němž žijeme, dovoluje a zároveň objasňovat našim potomkům křivdy a pokrytectví společnosti založené na útlaku člověka člověkem a mít je po svém boku při realizaci anarchistické vize.

Zdroje:

- 1 www.anarchistfaq.org
- 2 Wilhelm Reich: *Children of the Future*, str. 128
- 3 Alexandr Sutherland Neill: *Summerhill*, str. 103
- 4 Wilhelm Reich: *Children of the Future*

DIY

Petr Kropka

DIY – do it yourself – udělej si sám. Nápis, který můžeme vidět jak na různých obalech hudebních nosičů od méně známých kapel, tak třeba v obchodě s potřebami pro kutily nebo na různých druhích oblečení. Čtenářům Klíčení není tenhle princip úplně neznámý, protože je na něm postavena rubrika Dílna a nejednou byl význam tohoto pojmu nastíněn i v rubrice hudební. Do našeho časopisu však proniká mnohem hlouběji, našli bychom ho částečně skrytý i v řadě textů z Černo-červené školy.

Co vlastně DIY znamená? Proč by si někdo měl něco dělat sám? Důvodů je řada, jedním z nich může být i ten, že čím méně kupujeme, tím méně potřebujeme peněz, a tudíž jsme méně závislí na zaměstnání. Pro řadu lidí platí rovnice, že čím méně kupují, tím méně času tráví v práci. Místo toho, aby tito lidé chodili do zaměstnání, které je nebaví a nenaplnuje, a trávili v něm osm a více hodin denně jen kvůli tomu, aby si vy-

dělali peníze, za které si koupí výrobky, které chtějí, si ony věci vyrobí sami podle svého vkusu a potřeb a čas věnují právě této činnosti nebo tomu, co prostě považují za smysluplné.

I my jsme si mohli vyzkoušet, jaké to je vyrobit si vlastní nové oblečení ze starého namísto toho, abychom šetřili peníze na drahé značkové věci. Z takových výtvorů máme často daleko větší radost než z nově koupených věcí a daleko více se k nim pojí naše vzpomínky. A co víc, je to často úplně originál! Rovněž máme jistotu, že je nešil někdo zavřený v továrně za hrozných podmínek jen proto, aby měl na základní potraviny a střechu nad hlavou pro sebe a členy své rodiny. Ale u oblečení to nekončí, sami můžeme zahradičit (a mít tak kontrolu nad kvalitou našich potravin), stavět nová kola ze starých rozbitých a mnoho dalších věcí. Kutilství se meze nekladou.

Dalším důvodem je nezávislost. Když chceme například, aby nám někdo vydával desky,

pořádal koncerty a zajišťoval naši popularitu, často to není zadarmo. Člověk nebo společnost, která to pro nás udělá, bude chtít, aby se jí to vyplatilo, což často může vést k tomu, že nám začne říkat, co by se mělo objevovat v našich textech, kam by naše hudba měla směřovat nebo kde a s kým budeme hrát a kde už nikoliv. Dělat si věci sám prostě často znamená dělat si je po svém. S touto nezávislostí je spojená i schopnost či um, který je velice důležitý. Pokud si něco umím udělat sám, nejsem závislý na nikom druhém, kdo může zmizet či může za své služby začít požadovat vyšší cenu, na kterou my už nebudeme mít. Když něco umíme, máme daleko větší šanci, že to budeme mít, než když spoléháme na to, že to udělá někdo za nás.

Když převedeme smysl etiky DIY nikoliv jen do tvorby věcí, ale i do činu, naší aktivity obecně, pak se velmi přiblížíme principu přímé akce, o které si povíme zase někdy příště.

PARAMISA PAL O TRAST, SAVO O MERIBEN / POHÁDKA O SMRTONOSNÉM OLOVU

E paramisi vakereľ pal kosovsko
foros Kosovská Mitrovica.

OSTERODE – o taboris vaš romane
maribneskere denašte manuša, 2006

Romano taboris 2004

OSTERODE - tábor pro romské válečné uprchlíky, 2006
Maminko, kdy se vrátíme domů?
Miláčku, za války náš dům zničili.
Nemáme se kam vrátit.

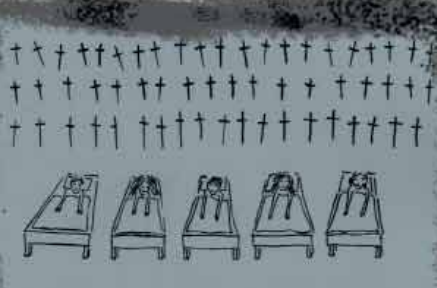
Tak jsme se sem dostali.
Bude nám tu líp, neboj.

Ty tábory jsou zamořené olovem!
Pokud ty lidi včas nepřesuneme, otráví se!

Panebože, to olovo je i tady!
Musíme je dostat pryč!

Váš syn měl příliš olova
v krvi. Selhaly mu ledviny.

Konečně jedeme domů, holčičko
moje! Zas bude dobře!

Ono se to snad nikdy nezastaví!
To olovo je snad i tady!

Scénář: Lukáš Houdek
Ilustrace: Laďa Gažiová
Překlad do romštiny: Eva Danišová

ROCH BURČÍ

JEHO DÍLA OBDIVOVALA ZVÍŘÁTKA I LIDÉ

PAVOUK BYL
V ZOOLOGICKÉ
ZAHRADE
VZNÁVANÝM
UMĚLCEM

VRBA V ZIMĚ

LÝPA V LÉTĚ

STROMOKADI

TO JE NADHERA

JEDNOHO DNE ZA PAVOUKEM PŘIŠEL ŘEDITEL S NABÍDKOU, KTERÁ SE NEODMÍTÁ

PAVOUKU, DĚLÁŠ
KRAŠNÉ PAVUČINY,
ALE CO KDYBY
SES VĚNOVAL
ZAJÍMAVĚJŠÍM
TĚMATŮM?

BUDEŠ VE SVÝCH
PAVUČINÁCH DĚLAT
REKLAMU NA
RESTAURACI. TADY
HÁŠ PRVNÍ NÁVRH

ALE MĚ NÁMĚTY
VYCHAZEJÍ Z MĚ
NITERNÉ ZKUŠENOSTI
A NE ZE
ZAJÍMLIVÝCH
BOHATÝCH FIREM

BUĎ BUDEŠ DĚLAT
TO, CO VYDĚLÁVÁ
PENÍŽE, NEBO
NIC. PROČ
KYSLÍŠ, ŽE
TU TRPÍM
A NECHÁVÁM
TVŮRIT NA
ZOO

JA' DOUFAL, ŽE
KVŮLI KRAŠNĚJŠÍ
ZAHRADE, ALE
MŮJIL JSEM SE.
SVA'NI UŽ SE
BAVIT NEBUDU.
JDU PRYČ!

PAVOUK POTKAL HROCHA BURČÍCE U BRÁNY ZOO

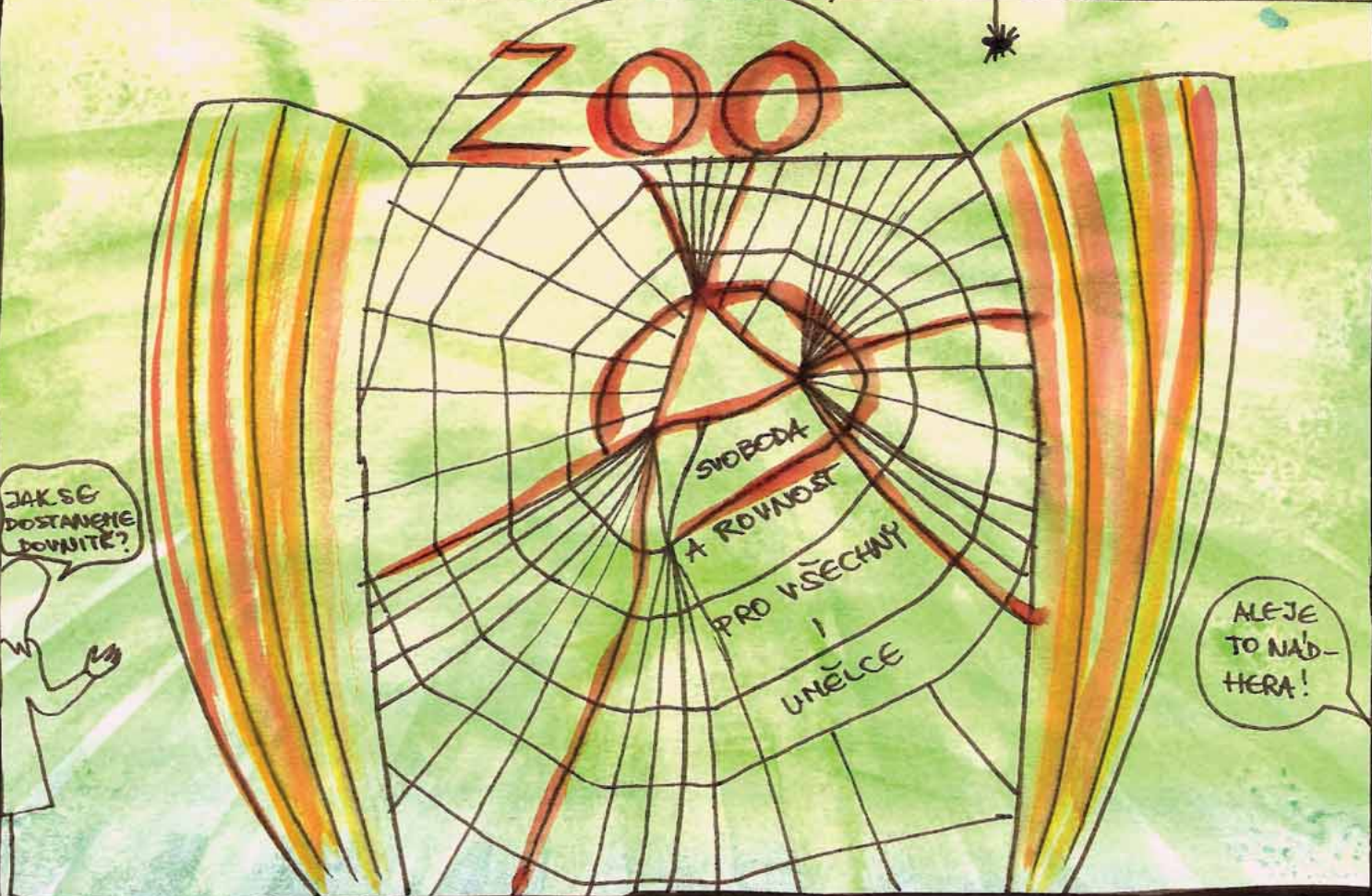

KAMPAK PAVOUK

KDYŽ SE PŘÍŠTÍ DEN BRANA DO ZAHRADY OTEVŘELA, ČEKALO NA VŠECHNY PŘEKVAPENÍ!

Stridor: Kvůli hudbě, ale hlavně kvůli těm ostatním věcem

Hrajete spolu už dlouho?

Ne, první koncert jsme měli letos v březnu, ovšem hlavně proto, že nám do té doby chyběl zpěv a basa. Myšlenka na založení kapely vzešla již o několik let dříve.

Jak jste se dali dohromady?

Úplně na začátku to byla spíše sranda, nebrali jsme to zcela vážně, ale později jsme začali tvořit vlastní skladby, ne pouze hrát lidovky rychle a hlasitě. Popravdě Skákal pes nebo Ovčáci čtveráci jsou časem prověřené hity, ale jednoho to prostě omrzí. Ještě později jsme se seznámili s naším zpěvákem a potom i s basačkou a začali jsme hrát naplno. Důležité pro nás je, že si všichni rozumíme. Máme velice podobné zájmy a sdílíme taky stejné názory. Naše kapela neexistuje primárně kvůli hudbě, jako spíš kvůli těm ostatním věcem, které nám hudba dává. Všichni z kapely bydlíme v jednom bytě, takže si spolu užijeme i mimo zkušebnu a koncerty.

Jak domlouváte koncerty?

Koncerty domlouváme asi jako většina jiných punkových kapel. Občas nás někdo pozve, občas pozveme my někoho na náš koncert a tak podobně. Protože ale hrajeme krátce, tak jsme měli možnost vystoupit na koncertech našich kamarádů a známých. Koncerty bereme jako takové malé výlety. Naskládáme

se do auta s kytarami, bubny a hromadou dalších věcí a vyrazíme na cestu. Má to vždy takovou příjemnou atmosféru.

Jak vznikají vaše písničky?

Když to velice zjednoduším, tak někdo z nás dostane nápad a napíše třeba text na nějaké téma, které ho zajímá. (Máme texty například o zvířatech a o tom, proč si myslíme, že bychom je neměli zabíjet. Dále třeba o politicích, kteří parazituji na našich životech nebo třeba o pracovních podmínkách v továrnách na druhém konci světa.) No a když už máme ten text a všem se líbí, tak se vymyslí hudba, která se bude opět všem líbit. To má zpravidla na starosti náš kytarista. Pak už se jenom sejdeme ve zkušebně a snažíme se sehrát vše dohromady, abychom hráli spolu a ne proti sobě. A potom již cvičíme a snažíme se vše dobře zapamatovat. Ano, tak by to mělo teoreticky fungovat.

Proč děláte benefice?

Benefiční koncerty děláme hlavně proto, že chceme nějakým způsobem podpořit aktivity či organizace, které nás něčím oslovují nebo zajímají. Je to stále způsob, jak spojit zábavu s něčím užitečným. Peníze z takových koncertů šly zatím na podporu brněnského kolektivu pro zvířata, na anarchistické nakladatelství nebo na autonomní infoshop.

Co kromě hraní děláte, když chcete dát najevo svoje názory?

To záleží na tom, jaké názory. Některé můžeme dávat najevo pasivně, třeba veganství nebo odmítnutí drog lze demonstrovat každodenním životem, ale pak jsou věci, které je nutné dát najevo aktivně. A to může být cokoli od blokování neonacistických pochodů, přes sprejování v ulicích až ke zpochybnění kapitalistických norem. A stejně to může mít různé podoby, od sebevzdělávání, přes diskusi s ostatními až po zapalování policejních aut...

Díky za rozhovor a nashle na vašem koncertě.

Sny

Chci vidět hořící parlament, banky v plamenech. Zažít reality show, která bere dech. Vidět politiky, bankéře házet lopatou, utírat pot z čela drahou kravatou. Těším se na pád

ekonomik, já se budu smát, až
k vašemu
zděšení zbankrotuje stát.
Že jsem zlej a plnej mindráků,
to vám
nežeru. Celá tahle věc je o úhlu
pohledu!
Vaše noční můry jsou naše sny!
Chci vidět pokreslený vlaky, še-
divý
mosty. V chátrajících barácích
nezvaný hosty. Seru vám na
všechny
kamery, fízly v ulicích, že pomá-
haj a
chrání, to vzbuzuje smích. Mož-
ná mám
opravdu radši zvířata než lidi,
ale
nehodlám předstírat, že se za to
stydim. Seru na váš značkový
svět,
chci žrát z popelnic. Nemám
s váma
společného asi vůbec nic!
Vaše noční můry jsou naše sny!

Sweatshopy

Konzum nás připravil o rozum,
vydloubl oči a zacpal hubu.
Spokojený s tím, co máš, ale o
jiný se nezajímáš. Problémy tě
netrápí, sám si žiješ skvěle. Je
to zkrátka sobectví, vše, co si
trh přeje.
Tak utrácej a užij si, jen neptej
se, kde se věci berou. Přemýš-
let
je nebezpečné, sedni, lehni,
zůstaň před oponou.
Dětská práce, to nic není, jistě
dělají to rády. Dvacet hodin
práce v kuse, peněz, že neze-
mrou
hlady. Znavení a zubožení šíjí
pro nás hadry. My za to se k nim
nevděčně otočíme zády.

Hit!

Ani po meči, ani po přeslici,
dnes vymíráme po pravici!

Prasata

Už ve škole tě učí, co je legální,
co
zločin, ale co je správné, po
tom neštek
pes. Právo nad zdravým rozu-
mem, nad
morálkou i svědomím, zkus
překročit
svůj stín, zkus to ještě dnes!
Jednou za čtyři roky jdeš do
urny
hodit papír, proč dělat něco víc.
Chtít
měnit tenhle svět? Uvědomělý
občane,
jsi přesně, kde tě chtějí, čtrnáct
dní
po volbách a hlavně týden před!
Prej si nemám stěžovat, když
u voleb
jsem nebyl, mám podporovat
hajzly,
kteří kradou každé den. Že prý
naše
názory ti nedávají smysl. To se mi
snad zdá. To musí být zlej sen.

Ref.: Prasata u koryta, co den-
ně se nám
smějí, ukažme těm sviním, na
cích
zádech stojí!

Nemoc

Nemoc naší
kultury, nemoc
týhle doby.
Z vlastních
slabostí děláme si
svoje hobby.

Zase další
závislost, další blbej návyk ničí
tvoje schopnosti, vlastní zájmy
hájit. Další pivní diskuse
nevyřešila nic, další rebel
skončil pod stolem, místo aby
šel
do ulic.

Temná mračna

Když stahují se mračna
a blíží se bouře,
vždy se najde ten, kdo ve slepé
víře
vsadí na mrtvého koně.
Sází vše, co má,
jen aby neprohrál,
všanc život dá,
věří pověrám.
Své vítězství
krví podloží,
proč také ne,
když je výjimečný.
Své oběti znovu pohřbívá,
páteř se prohýbá
a rozum usíná.
Pod nátlakem!
Ale není jediný,
jsou tací, co špatně nevidí.
Vystřízlivěli a soupeří.
Bez pravidel!
Jestliže zvítězí,
pomníky budují.
Nadšeně jásají.
Oslavují!
Ta doba pomine,
budou milé i nemilé.
Až blesk udeří,
budou zas soupeři.

*Oběti války byly pohřbeny, na-
cismus nikoliv. Ožívá pokaždé,
když jsou lidé ochotni naslouchat
jednoduchým řešením, která ale
nic neřeší. Počátek problému
ale zůstává stále v ekonomické
nadvládě. Nadvládě člověka nad
člověkem. Nacismus nezačíná
koncentráky, ale kapitalismem.*

obsah

Od nás 2

Jestli mu něco není (Michal Vavřík)
 Pavouk a Honza (Michal Sivák)
 O medvídkovi Punťovi (Esík)
 Špatné zprávy (Michal Klacik)
 Chudé dítě (Božka Šoubová)
 O pyšné myši (Olivka Hudečková)
 Obě země (Pham Hai Yen Lenka)
 Urňisa'uvavas pro čhon / Letěla jsem na Mě-
 síc (Ema Balogová)
 Ge'om / Šel jsem (Jaroslav Bihary)

Čítanka 8

Hašek v Demínce (František Langer)
 Figurky mládí (Jiří Mahen)
 Proč vlastně mám to všechno psát?
 (Alžběta Danielová)
 Tati, kdo je to rasista? (Tahar Ben Jelloun)
 Demánová (Rudolf Těsnohlídek)
 Tragická krása dětství (Emil Svoboda)
 Přechodní generace (Josef Rosenzweig-Moir)
 Jak si kozlík postavil domeček (Markéta)
 Proč létá netopýr v noci (Markéta)

Školka 25

Cvak (Esík)
 Omalovánka (Zuzana Pelikánová)

Dílna 27

Jak z krabičky od sirek sestrojít přístroj
 na fotografování (red)

Černo-červená škola 31

Principy libertinské výchovy (Tonda Kováč)
 DIY (Petr Kropka)

Komiks 35

Paramisa pal o trast, savo o meriben / Po-
 hádka o smrtonosném olovu (Lukáš Houdek,
 Laďa Gažiová)
 Hroch Buřič a pavouk (Víťa Louda, Michaela
 Štěchová)

Muzika 38

Stridor: Kvůli hudbě, ale hlavně kvůli těm
 ostatním věcem (Esík, Stridor, red)

*Foto a ilustrace: Zdenek Bakštein, Petr
 Cempírek, Míla Doležalová, Ella, Esík, Laďa
 Gažiová, Ján Hajduch, Ján Halaša, Olivka
 Hudečková, Markéta, Zuzana Pelikánová,
 Stridor, Michaela Štěchová*

Příspěvky a ohlasy posílejte na e-mail: kliceni@csaf.cz.

Nápad vydávat anarchistický časopis od dětí byl inspirován stejnojmenným časopisem z let 1906–1908, který vydával jeden ze zakladatelů ČAF (1904), vzdělanec-samouk, švec, angažovaný anarchista, redaktor a vydavatel a expedient anarchistického tisku (Omladina, Práce, Klíčení, Zádruha, Mladý průkopník, Červen) a kalendářů (Kalendář anarchistických socialistů 1914 ad.) Michael Kácha (1874–1940). Kácha úzce spolupracoval s příslušníky revoluční bohémy Fráňou Šrámkem, Františkem Gellnerem, Karlem Tomanem, S. K. Neumannem, Jiřím Mahenem, Rudolfem Těsnohlídkem, Vlastimilem Borkem, Antonínem Boučkem ad., jejichž díla zveřejňoval v knižních edicích přidružených k časopisům. Výjimečnost Káchových vydavatelských aktivit spočívala v tom, že se rozhodl vydávat i dětský anarchistický časopis Klíčení jako přílohu čtrnáctideníku Práce (založeného 1905 jako tiskový orgán ČAF). Připravil tehdy celkem sedm čísel (poslední kvůli finančním potížím a cenzurním represím nevyšlo) a jejich jedinečnost byla kromě kvalitní výtvarné úpravy (Kácha získal ke spolupráci výtvarníky, jako byli V. H. Brunner, Josef Lada, Slavoboj Tusar ad.) v tom, že se tu otiskovaly i příspěvky samotných dětí. Některá čísla byla zabavena cenzorem celá (a znovu za poměrně obtížných podmínek vyráběna a distribuována), v některých jednotlivé příspěvky (také dětských autorů).